

53

המידע, ולעתים אף חלה חובה על הרופא לגלות את המידע¹¹⁰.

עדות בבית משפט – פקודת הראיות מעניקה חסיון בהתייחס למידע הנוגע לאדם הזקוק לשירותי הרופא והגיע אליו תוך כדי עבודתו והוא מן הדברים שמוסרים לרופא בדרך כלל מתוך אמון שישמרם בסוד. אם זאת יש סמכות לבית המשפט לקבוע כי למרות קיום החסיון יהא חייב הרופא לגלות את המידע, אם מצא בית המשפט כי הצורך לגלות את המידע לשם עשיית צדק עולה על העניין לשמור על החסיון¹¹¹. סמכות זו נתונה גם לגופים ולאישים אחרים שעל פי דין יש להם סמכות לגבות ראיות¹¹².

מידע בלתי חוקי – מידע רפואי הוא חסוי רק אם הגיע לידיעת הרופא תוך עבודתו החוקית כרופא, אבל לא יכול החסיון כאשר הפנייה הייתה למטרה בלתי חוקית, כגון לביצוע הפלה בלתי חוקית, או להשגת סמים בניגוד לחוק¹¹³.

תכנים לא חסויים – המידע שעליו חל חסיון רפואי הוא כזה שבדרך כלל נמסר לרופא מתוך אימון שישמרם בסוד, ולפי טיבו הוא מידע הנמסר מתוך הנחה כזו. תוך שתים עשרה שעה משעה שהודיעו

(ירושלים) 938/96, עובד המנהל גרשון ג' מרלין לבא, תקדין-מחוזי, 2096 (2006), 1809 [110] ראה פקודת החוק הפלילי, 1936, סעיף 367; חוק לטיפול בחולי נפש, הורשג'א-1991; א. כרמי, הרפא החולה החוק, הוד"ר האותה ביחס ליותר על על דרכי היותו, 1977, עמ' 142. ראה שם סדריות היא על ידי החימה על כתב יותר על סדריות, משרד הבריאות פורסם נוסח של מסמך כזה – ממנהל הרפואה, יותר סדריות – מסירת מידע רפואי על מטופל, חזר מס' 15/2003.

לו, או שנודע לו דבר המקרה¹¹⁶.

רישומות המחלות המדבקות החייבות בדיווח מורכבת משלושה חלקים: חלק א: מחלות בעלות חשיבות בינלאומית המחייבות הודעה מיידית; חלק ב: מחלות מחייבות הודעה אינדיבידואלית; חלק ג: מחלות חייבות הודעה קולקטיבית. הרשימה עודכנה מספר פעמים על ידי שרי הבריאות ו/או ראש מינהל הרפואה במשרד הבריאות¹¹⁷.

בית המשפט נזקק לשאלה הנוגעת לניגוד אינטרסים בין הזכות לפרטיות, וההגנה על אינטרס צנעת הפרט רשמו הטוב של אדם מהו, לבין חשש לזק לזולת ולשלום הציבור, וחופש הביטוי של העיתונות מאידך. הייחן התייחס לבקשת עיתונאים לפרסם את שמה של אשה נגועה במחלת האיידס, היועץ המשפטי לממשלה טען נגד פרסום שמה של החולה, מתוך מניעים של שלום הציבור, והיינו מתוך הנחה שהדרך המועילה ביותר להגנה על הציבור מפני התפשטות מחלת האיידס היא על ידי הבטחת הסדריות הרפואית של הנבדקים, נשאים וחולים. הכרעת בית המשפט הייתה שיש למצוא את האיזון הנכון בין האינטרסים הנוגדים בכל מקרה לגופו, ולפיכך אם מדובר בחולה איידס העוסקת בנונת, יש להחזיר את פרסום שמה ברבים, כדי להגן על חיי האנשים הבאים

על ידי הבטחת הסדריות הרפואית של הנבדקים, נשאים וחולים. הכרעת בית המשפט הייתה שיש למצוא את האיזון הנכון בין האינטרסים הנוגדים בכל מקרה לגופו, ולפיכך אם מדובר בחולה איידס העוסקת בנונת, יש להחזיר את פרסום שמה ברבים, כדי להגן על חיי האנשים הבאים

[116] פקודת בריאות העם, 1940, סעיף 12 (א1). [117] רישומות המחלות המדבקות קביעה בחוק, בתוספת ב לפקודת בריאות העם, 1940, רשימת המחלות – ראה בספח 2 לערך זה. [118] חוק המרצה 417/93, ת.א. 1030/93, תשנ"ג. בימ"ש שלום עפולה, פלמנית ג' כל הקריות.

עמה במגע מיני; אבל אם מדובר באשה פורנית, אין לפרסם את שמה ברבים בניגוד לדינה, אך יש להיזהר בכמה ליידע כל אדם שעמו היא מתכוונת לכוף במגע מיני, מבעוד מועד, על היותה נשאית או חולה באיידס¹¹⁸.

שימוש בכלי ירייה – רופא או פסיכולוג המטפלים באדם, והם סבורים כי אם יחזיק נשק תהיה בכך סכנה לציבור, יודיעו על כך למנכ"ל משרד הבריאות, וכן חלה חובת הודעה זו כאשר נודע להם כי האדם שבטיפולם אכן מחזיק נשק¹¹⁹; פקדי רישוי, שקיבל בקשה לרישיון כלי ירייה, יעבידה למנכ"ל משרד הבריאות, והוא רשאי להודיע לפקיד היישובי אם המבקש סבל או סובל ממחלה נפש. לצורך ההודעה כאמור רשאי המנהל להשתמש בידעו על סיפול בחולי נפש המצויות במשרד הבריאות, או במערכת הבטחון על כל שלוחותיה, וכל הוראה ביין האוסרת מסירת ידיעה על חולה נפש, לא תחול על מסירת ידיעה לפי סעיף זה¹²⁰.

מחלת מדבקות – רופא המטפל באדם שמלאו לו 16 שנים הוא מאבחן אצלו מחלה וסבור כי אותו אדם עלול בהיותו לסכן את עצמו או את זולתו מחמת אותה מחלה ידועה על המחלה לרשות שקבע שר הבריאות¹²¹. דין זה נכון לא רק לגבי נגיף, רישיון נדידה – רופא המטפל באדם שמלאו לו 16 שנים הוא מאבחן אצלו מחלה וסבור כי אותו אדם עלול בהיותו לסכן את עצמו או את זולתו מחמת אותה מחלה ידועה על המחלה לרשות שקבע שר הבריאות¹²². דין זה נכון לא רק לגבי נגיף,

מחלות מדבקות – רופא המטפל באדם שמלאו לו 16 שנים הוא מאבחן אצלו מחלה וסבור כי אותו אדם עלול בהיותו לסכן את עצמו או את זולתו מחמת אותה מחלה ידועה על המחלה לרשות שקבע שר הבריאות¹²³. דין זה נכון לא רק לגבי נגיף,

[119] חוק כלי ירייה תש"ט-1949, סעיף 11א. [120] חוק כלי ירייה (תיקון מס' 4), תשל"א-1971, ס"ח 654, תשל"א, עמ' 171, סעיף 11א. [121] פקודת התעבורה (נוסח חדש) תשכ"א-1961, סעיף 20ב (א). ראה על פורט חוק ת.א. 1030/93, ת.א. 1030/93, תשנ"ג. בימ"ש שלום עפולה, פלמנית ג' כל הקריות.

ת. לא מגבילים התפילה לרמ"ח אברים לבד, אלא דרמ"ח אברים ושס"ה גידים הם מספר כולל כל מצנה הגוף ואשר בכללו נכלל הכל גם לב וכבד וכו' וזה פשוט, ולעומת זה איכא גם רמ"ח איברי נשמה ושס"ה גידי נשמה כמבואר בשער הקדושה לרח"ז זי"ע כידוע, וזה כעין מספר רמ"ח ושס"ה שבמנין תרי"ג מלות, שלא כל העיקרים נמנו, אבל נכללים הכל במספר זה וכ"ז פשוט.

ב

ש. בענין רופא גוי אם טעה והזיק האם דינו כישראל בהבדל בין שוגג למזיד, ומטעם תיקון העולם או כיון שאינו מלווה לרפא דינו חמור יותר.

ת. בעניוטי פשוט דגם רופא גוי הוא בכלל ניתן רשות לרפאות, דאל"כ איך מימות עולם נזקקים לרופאים ומומחים וזכר בשו"ע כ"פ, ולפ"ז תוספתא דצ"ק פ"ט דאם ריפא ברשות צי"ד וטעה והזיק דפטור מדיני אדם, והיינו כשהי' שוגג כמש"כ בש"ך יו"ד סי' של"ו, זה שייך גם בגוי דהא קעביד ברשות צי"ד שהסכימו על מומחותו ויכלתו ומשתמשים בו לרפואה, ועיין הגדר בזה בתשובת שבת הלוי ח"ד סי' קנ"א, ושייך בו סברת התשנ"ן ח"א סי' פ"ב דמפני תיקון העולם הפקיעו כאן דין דאדם מועד לעולם ובנ"ד חיוכי דגוי.

ג

ש. בענין הזרעה מלאכותית לשיטת המתירים זה אם ברור שאין ח"ו תערובת זרע אחר יש שהגבילו זה דוקא לעשר שנים, כיום שנתן לאבחן את עקרותו החלקית של הצעל בשלב מוקדם האם עדין לריך לחכות עשר שנים.

ת. הגם שטעם המחמירים שלא לעשות זה רק לאחר עבור עשר שנים דברי טעם הם מכ"מ אם נתברר למעלה מכל ספק דדרך הטבעי אין כבר שום תקוה בודאי מותר לעסוק בזה גם קודם עשר שנים.

ד

ש. בענין הזרעה מלאכותית מצעל לאשתו האם זה דוקא צמי שאין לו כלל ילדים, ולנזרך קיום מלות פ"ו או גם מי שיש לו כבר בן ובת אך רואה להגדיל המשפחה האם מותר בהזרעה מלאכותית מטעם לערב אל תנה ידך.

ת. יראה דהגם אם אנו נפסוק בלא קיים עדין פ"ו דמותר הזרעה זאת ואינו נכנס בגדר השחתת זרע כיון שלצדק יקיים עי"ז מלות פ"ו כרוב הסוברים כן שגם בדרך זה נתקיים המלוה, וגם אם יש ספק דפעולה זאת לא תועיל מכ"מ נימא דעדין לא ילא מגדר תיקון גם בעושה על הספק כאשר צידד בתשובת מהרש"ם ח"ג סי' רס"ח, מכ"מ יראה להגביל הדבר רק למלות פ"ו בלבד, ונראה דזה הי' דעת כל הגדולים שנו"ר

רק ראוי להמנע מהם אבל אין זהם גדר איסור, ולכאורה לא משמע כן בריטב"א שבוטות ל"ו ע"א ד"ה א"ר ינאי שכתב דהלאו של ונשמרתם כולל גם שלא יאכל ולא ישתה דברים רעים ומשמע דהעובר ע"ז עובר באיסור דאורייתא, ולפ"ז אם יש חיוב דאורייתא לשמוע בקול הרופאים ביחס לדרכי הנהגה בריאותית המאכלים ומשקים וכיו"ב.

ת. לפי דעתי דון האגר"מ שזכר כב' אינו מעין דון דברי הריטב"א שהריטב"א איירי מדברים הרעים לאכילה ושת"י ומוחזקים ומועדים לכך להזיק לכולם או לרובם עכ"פ, ואגר"מ איירי באוכלים שלרובא דאינשי הם הנאה ממש אלא דאיכא מיעוט שניזק מזה אעפ"י שנהנה.

[הנהגה כבוד השואל השיב על דברינו דאם מזיק אפילו מיעוט היזק של פקו"ר א"כ איך אפשר לקבוע דאזלינן בזה בטר רובא, אבל כוונתי פשוטה דאנו מדברים מאוכלים ומשקים דלרובא דאינשי דרכם ככך ויש מיעוט הניזק נזק חמור מהם דודאי לאותו מיעוט אסור לאכול ולהיות מדין ושמתם מאד לנפשותיכם, אבל לפתח אנשים אין ביכלתינו לאסור בשביל זה דהא יש הרבה מאכלים רגילים מעולם דלרובא דרובא דאינשי הם צריאים אבל מ"מ יש מיעוט הניזק מהם אפי' גדר ספק סכנה מכ"מ אין משפיע כלום על היתר הרוב, לאפוקי ממש"כ הריטב"א דהוא מיירי דאוכל בודאי מאכלים רעים המזיקים, - מיהו מה שפקפק כבוד השואל על בעל אגר"מ שמקיל בזה גם לענין עישון סיגריות עדין ל"ע].

ז

ש. בענין חובת הרופא, האם יש חובה לרופא לטפל בחולה עם מחלה מדבקת מסוכנת, ובעיקר בזמן מגיפה, או שהענה לברוח מן העיר כשיש דבר כמבואר ב"ק ס' ע"ב.

ת. פשוטם של דברים שאסור לרופאים שיכולים להועיל לחולים לברוח לסלק מתפקידם רק ישמרו עצמם ככל האפשר שלא להתדבק כתקנת הרפואה צעתיים הללו, וראיה לי מתקנת רבינו הגרעק"א זי"ע בשעת מגיפת הכולירע בעיר פוזן שכ' שאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יהיו באופן קבוע בחדר הלאאירעט, וכ' שם שהוא שגר האנשים האלה, וכן כ' שם שיקראו מיד לרופא יע"ש ונדפס באיגרת מרן הגרעק"א בס' אגרות סופרים מכתב ל', [ואינו משמע לי שידבר דוקא מאנשים אשר לא מצוי ישראל המה].

ח

ש. בענין נוסח מי שצריך לחולה - לרמ"ח אבריו, וקשה שרמ"ח האיברים הם דוקא אלו שיש בהם בשר גידין ועלמות ולענין טומאת אהל ולכן לא נמנו הרבה איברים כגון כבד לב כליות, אבל לענין רפואה בודאי הם איברים חשובים שאריכים רפואה, ולמה מגבילים התפלה רק לרמ"ח.

ה. מחלה מדבקה

(כ) כתב הרמב"ם (פי"א מרו"ח ה"ד) וכן כל משול יש בו סכנה נפשות מלות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזהר בדבר יפה יפה שנאמר השמר לך ושמור נפשך, ואם לא הסיר והניח המשלות המצויין לידי סכנה ציטל מלות עשה ועבר בלא תשים דמים. וכתב עוד (שם ה"ה) הרבה דברים אסרו חכמים מפני שיש בהם סכנה נפשות וכל בעובר עליהן ואומר הריני מסכן בעלמי ומה לאחרים עלי צדק שאיני מקפיד צדק, מכין אותו מכה מרדוה. ועיי' צרכות (ל"ב, ב) בזה דה"ר מעשה בחסיד אחד שהי מחפלא צדק וצא שר ונתן לו שלום ולא החזיר לו, לאחר שסיים הפלתו א"ל הלא כתוב בתורה רק השמר לך ושמור נפשך וכו'. והקשה שם המהרש"א הא קרא שכתה התורה קמיירי ולא צמירה נפש האדם [ועיי' גם בתורה תמימה].

אמנם הרמב"ם (פי"ד מה"ל דעות ה"א) כתב הו"ל והיות הגוף בריא ושלם מדרכי השם הוא שהרי א"א שיצן או ידע דבר מידעת הבורא והוא חולה, לפיכך צריך להרחיק אדם עלמו מדברים המאזדין את הגוף ולהכביג בדברים המצרין והמחלימים ועיי"ש. הרי שכדי שיצן וידע מידעת הבורא עליו להשמר מכל דבר המאזד את הגוף, נמלא זהא דכתוב השמר לך ושמור נפשך מלשכה דברי תורה, כולל גם שמירת הגוף, שצלעו א"א להבין ולדעת תורה ד'. והמחלה הרי גורם שכחה התורה, נמלא שפיר מציאה הגמרא וכן הרמב"ם את הפסוק רק השמר לך ושמור נפשך, לענין שמירה מכל מחלה וסכנה.

(כא) במצא שגבי מחלה מדבקה חוץ ממה שמוטל עליו להזהר ממנה ולבקש תרופה לעלמו דכתוב השמר לך ושמר נפשך, מלווה ג"כ על זהא, כדי להסיר את המשול ולא לגרום מחלה לאחרים. ודמי נמי להא דהניין (מ"ק ה', א) רמז לענין קצרות מן התורה מניין עמא עמא יקרא, עומאה קוראה לו ואומרת לו פרוג. פרש"י עשים סימנים על העומאה כדי שיהא מרגיש ופורש. ואצ"י אמר מהבא ולפני עור לא התן משול. פרש"י כלומר עשו דבר על העומאה שלא יהו נכשלים בה נושאי תרומה ועברות. ועיי' בספר חסידים (סי' תרעג) שכנה לפני עור לא התן משול שלא ירחוץ אדם שהוא מוכה שחין עם יהודי אחר אלא א"כ יודיענו שגא' והאבה לרעך כמון, וכתוב לא תעמוד על דם רעך. וז"ל הא דכתב שלא ירחוץ וכו' אלא א"כ יודיענו, היינו באופן שאם יודיע לו יוכל להזהר שלא תדבק בו המחלה.

יוצא לפ"י שמתחייבים לפרסם ולסמן את הבית שהמחלה המדבקה נמלאת שם, שהרי חומר סכנתא מאיסורא. ומצוה מס"ה שאף אם אין כאן סכנה נפשות מזהרים ג"כ על כך.

(כב) כתב הרמ"א (יו"ד סי' קע"ז) יש לברוח מן העיר כשדבר צעיר ויש ללאת מן העיר בתחלה הדבר

ולא בסופו. ואף דאיתא (צ"ק ס, א) דבר צעיר כנס רגלך, עיי' מהרש"א שם שכנה דלא צל לומר לאפוקי שלא יפזר רגליו, שהרי משמע בזומה למ"ש רעב צעיר פזר רגלך, שדאי דבדר צעיר נמי עוב לפזר רגליו ולהמלט על נפשו אלא כל זמן שאינו מפזר רגליו מן העיר יכנס רגליו לציתו ולא יאל צרחות. אמנם לפי דעת המדע הרפואי צמנו כדי לעבד את התפשטות המחלה גזרים עולר על המקום שולגת שם המחלה, ודקו איהא דברי חז"ל בזה דדבר צעיר כנס רגלך והוי זאת צדוקא. [ועיי' לקמן שצבגון זאת שומעים לדעת הרופאים].

לדברי הרמ"א שם גבי דבר יש ללאת מהעיר, ז"ע אם גם כשיש בזה סכנה נפשות יש לו ללכת מהעיר כמו גבי רעב שמוסיק שם הגמרא דאף דאיתא סכנה נפשות אמרינן פזר רגלך, ד"ל דגבי דבר עדיין הוא לא סבל וגם איכא בכל אופן חיי עשה, משא"כ גבי רעב דילפינן מהא דארבע מלרעים דכתוב מה אנהו יושבים פה עד מתנו, שהם כבר סבלו מרעב. ועיי' בגמרא (פי"ז כ"ז, א) שלמדו מזה דודאי מתרפאין מהם, וז"ע.

(ג) המורגם מה"ל לדינא:

- (א) במחלה מדבקה בסמכות הרופאים נעשות הכל, אף נגד רצון החולה כדי לרפאותו שלא התפשט המחלה על ידו.
- (ב) יש לסמן את הבית שנמלא שם חולים במחלה מדבקה כדו שלא יתערבו אהם.
- (ג) בסמכות הרופאים ללאת ממקום שנחפשט שם מגפה או חולי מדבק.

ז. תרומת דם או נתוח בשיר או אבר כדי להרביב זאת באדם חולה

(ד) פסק הרמב"ם (פי"א דרו"ח ה"ד) כל היכול להזיל ולא הזיל עובר על לא תעמוד על דם רעך. מקור ההלכה מסנהדרין (פי"ג ה"ג) ועיי' בסמ"ע (תו"מ הכו) שציא את הירושלמי שמתחייב להכניס עלמו בספק סכנה, כדי להזיל את חצירו מולאי סכנה. ועיי"ש צפ"ת שציא מהאחרונים שחלמוד דידן פליג על הירושלמי, ועיי' השמיעו זאת הרי"ף והרמב"ם והרא"ש. ועיי' צרכות (לג, א) ה"ר מעשה צמ"א שהי' צו ערוך וכו' חזיק את הצריות בלא והודיעו ל"ה בן דוסא וכו', יאל וגשבו ומה אותו ערוך. עיי"ש במהרש"א שהקשה איך הכניס את עלמו בסכנה, ומציא מהירושלמי באופן אחר שצחמת לא הכניס עלמו לסכנה. ועיי"ש צעון יעקב שמתרץ שרצ"ד הי' צועה צדקתו כדי להזיל רבים מסכנה וזכות הרבים עמד לו.

אמנם קשה לי מהא דתנן (קידושין כ"ט, ב) הוי חזיק צי רצון דאצ"י דאפילו ציממא הוו מיתזקי, אמר לכו לא ליחב ליה איניש אגשפוא לריצ"א, כדי שילין צע"כ צבית המדרש וכו', אמר לכו למר אי לא איתרשח ניסא סבינתין. הרי דאף כדי להזיל רבים, אף מו שאבא גדול

50

פרק ה

רופא אם מחויב או עכ"פ מותר לו להכניס א"ע בספק סכנה בכדי לטפל בחולה שנחלה במחלה מתדבקת ובכדומה לזה.

(א) בפ"י אות י"ג מקונטרסי "משיבת נפש" שבח"ח הבאתי בתוך הדברים דברי תשו' הרדב"ז שסובר דאין לו לאדם להכניס עצמו בספק סכנת נפשות כדי להציל חברו ואם מחמיר על עצמו בכך הר"ז חסיד שוטה. ועפ"י עוררתי שם בקצרה דיוצא לפי דעתו שגם רופא אינו מחויב להכניס א"ע בספק סכנה כדי להציל חולה מסוכן שנגוע במחלה מדבקת ואין לו דרך להיזהר מזה והגשת הטיפול כרוך בסיכון עצמו יעו"ש. [ויעוין עוד בספר חסידים סי' תרע"ד דאיתא דאם אדם טובע בנהר והוא כבד אל יעזור לו פן יטבע עמו עיי"ש].

י"צא לפי"ז איפוא לדעת הרדב"ז כאילו גם אינו רשאי לכך דהרי סובר דאם מחמיר על עצמו בכך הר"ז חסיד שוטה. וחייב לטפל בודאי ליכא יעוין עוד בשו"ת מהר"ם שיק חיו"ד סי' קנ"ה ובהעמק שאלה על השאלות שאילתא קכ"ט אות ד' ושאלתא קמ"ז אות ד' עיי"ש.

(ב) אולם ציינתי שם גם לעיין בשו"ת רמ"א סי' י"ט. ולפי דבריו שם בתשובה יוכל לצאת לן שברופא כו"ע יודו שכן צריך ליכנס לספק סכנה כדי להגיש הטיפול לחולה. ועל אחת כמה שלא יקרא בשם חסיד שוטה אם יחמיר על עצמו ליכנס לספק הסכנה כדי להגיש הטיפול לחולה. כי בשו"ת רמ"א שם נשאל בראובן שהשכיר ביתו לשמעון ונגמר קנין השכירות וקודם כניסת שמעון לבית חלתה אשתו בחולי המתדבק ורוצה ע"כ ראובן לעכב על שמעון מליכנס לבית. והשיב לברר שאינו יכול לעכב. ובהמשך דבריו כותב דאין זה אונס שראוי לחזור בגינו "כי מה שאומר שהוא חולה מתדבק כולו הבל ומי שלבו נוקפו אומר כן כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא ואם היה כדברי המשכיר בטל כל דיני ביקור חולים כי לא מצינו בשום מקום שחלקו בין חולי מתדבק לשאינו מתדבק חוץ מלענין בעלי ראתן דאסרו לישב בצלו" ע"ש ביתר אריכות. ופסקו זה של הרמ"א מובא גם בש"ד בהו"מ סי' שי"ב ואמנם רק מבלי להזכיר שהמדובר בחולי המתדבק ע"ש.

וזה אמנם חידוש גדול, ובנתה"מ שם בסק"ב כותב לחלק דזה דוקא בחלתה אחר השכירות אבל אם הי"ל חולי המתדבק והמשכיר לא ידע הוי זה מקח טעות ע"ש. וגם בספר שלחן גבוה על יו"ד סי' של"ה סק"א כותב להשיג בתוקף על דברי הרמ"א כיעו"ש. (ג) אבל כפי הנראה דעת רבינו הרמ"א בזה היתה מפני דאין לנו בזה אלא דברי חז"ל. ובגמ'

לא נזכר שמדבק רק על בעלי ראתן. ולכן אין לנו לחוש למה שאומרים כיום שגם מחלות אחרות מדבקות. ואנו רואים באמת על כמה וכמה מחלות שלפנים אמרו הרופאים שזה מדבק וכיום סוברים בהחלטיות שזה לא מדבק כלל. כגון מחלת הנכפה. יעוין שו"ת חתם סופר חאה"ע ח"א סי' קט"ז ע"ש. ועל אותה המחלה עצמה שמדובר ברמ"א שם שהיתה "חולי הקדחת שקורין קע"ל וזכ"ט" ג"כ דעת הרופאים היום שאינה מדבקת. ואפילו על מחלות מדבקות מקילים כהיום הרופאים להתיר לגשת אל הנגועים בהם ל"ע ובלבד להיזהר מלנשום מאויר פיהם וכדומה. ובכה"ג ראיתי בספר חסד לאברהם (אוולאי) בעין משפט נהר כ"ח שכותב גם בנוגע למקרה דבר ל"ע כיעו"ש.

(ד) ואולי סבר עוד הרמ"א דמחלה שלא מיעטו חז"ל ברוח קדשם לא נפטרנו ממצות ביקור חולים ומכיון שיש מצוה בהביקור א"כ המצוה בעידנא מיגנא ומצלא שלא ידבק מהחולה ולא תאונה אליו כל רע [וכמו שאנו קוראים מהמסופר על כמה וכמה שעסקו לש"ש בנפגעים במחלות מדבקות ולא אונה להם כל רע].

וא"כ בנוגע לרופא הרי נוסף למה שמקיים בביקורו מצות ביקור חולים, שהן זהו הביקור חולים האמיתי (כמבואר בנדרים ד' מ' ע"א). מקיים בזה עוד מצוה של השבת גופו ורפא ירפא. (עיי' יו"ד סי' של"ז ע"א) (א) ולכן יש לומר דעוד מכש"כ הוא דיש לו לסמוך על קיום מצוות גדולות אלה שייגנו עליו שלא יבוא לידי סיכון.

והמדובר ברדב"ז הוא על כגון ליכנס לידי ספק סכנה מוחשית, כקציצת אבר שיכול להביא לו סיכון לכל גופו. או כגון ליכנס למקום לסטים וחיות טורפות או במעמקי מים וכדומה שיוצא שנכנס באופן טבעי לשבט או לחסד של בעלי בהירה או בעלי חי ובידי איתני הטבע שצריך לזכויות גדולות שירחמו עליו מן השמים שינצל מהם, ומשא"כ כהספק סכנה הוא בגלל סיבה מופשטת, ואינה מוחשית. בזה יש לומר דספק זה לא מיקרי כספק סכנה ממש ועל כן מותר ליכנס בה בכדי להגיש עזרה למסוכן בזה ממש. וזהו שכותב הרמ"א שם בלשון "כי השם יתעלה הוא המוחץ והרופא", והיינו בהיות ובכאן סיבה שמימית מיוחדת וכנ"ל.

ברור שיוצא מכלל זה כל שהסכנה ודאית דאין לא רק שאינו מחויב ליכנס, בזה אלא גם, אסור לו הדבר לסכן את עצמו בכך.

והכרחי הדבר לחלק בכאמור דאל"כ מהו ההיתר לשכור מיתה אנשים בכסף מלא שיתרצו לטפל בחולים בחלאים המדבקים, וכדכותב מזה בשלחן גבוה שם, ואיך מותר הדבר להכניס את חברו לידי ספק סכנה, ואיך לא ניתן לאנשים כאלה שמתרצים

ם, וכדהגדת הקרירות לזמן למצבה הטבעי י' החדש בח"ה יעו"ש.

סי' ל"ג אוו. יש כיון שגמר ה וכמ"ש רש"י א"ש בביצה ד' המנ"ח במוסך ז צריך להיות ז"כ.

ידשתי דבר זה דבנגמר מאליו הפוסקים שבדור בספר שביחת "כ גם בשו"ת זא"ח ל"ט שגם הנ"ז לפסוק פטיש עיי"ש.

בשבת הנ"ז א"ש ובכל זאת הטור לסי' שי"ח. זריגיש שאין כ"כ קום לחלק ולומר ואין זה מאליו. זה בספר חמדת י"ז עיי"ש.

גגון נידוננו לא שהתיקון הוא לא זר הר צבי שם

י בקונטרסי שם, וחדש, בסי' י"ב, ים למקרה בשבת כתב שהעלה בזה קדק שלא להתחזיר ונקפאים אחרי ל: לדעתי מותר אר היטב.

י: עדתו על מבועי ששללו אבותיו א החתם סופר זד במהרה לראות וא"צ בב"א.

יע ודושי"ת באה"ר ודא וולדינברג

בכך דין של מאבד אע"ד? ובע"כ דמוכרחים לחלק כנ"ל.

ה) ולפי חילוקי הנ"ל יוצא לנו שהמדובר בשו"ת רמ"א במחלה מתדבקת של איזה איש יחידי שחלה בה, והאיר איננו מוזהם עוד. אבל כשהאיר גם מוזהם אזי גם הרמ"א יודה שאסור ליכנס לסכנה לבקר החולים אלא עליו ליהרר ולהישמר מכל משמר שלא ליכנס אפילו בשטח האויר המוזהם, וכפי שמצינו להרמ"א בעצמו שפסק ב"רד סי' קט"ז סעי' ה' שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר ויש לצאת מן העיר בתחלת הדבר ולא בסופו.

ו) וז"ל ק"ק כזה ממש מביא שם בחדושי הגרע"א בשם רבינו בחיי עה"ת (פ' קרח) עה"פ הבדלו מתוך העדה, דכותב: ומה שהצריך לומר הבדלו והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבדל אצלו שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהחיות א' בתוכם וכמ"ש ז"ל ב' וג' מתכסים בטלית א' השנים מתים והאמצעי ניצל וכענין שכותב יפול מצדך אלף אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר וכו' או מטעם שאמרו ז"ל כשהמדת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע וכו' עיי"ש. הרי בכנ"ל דכשהאיר כבר גם מוזהם שאני, ושיש חילוק בזה בין יחידי לרבים, דברבים חזינן שמדת הדין מתוחה ח"ו. ויעוין גם בשו"ת רשב"ש סי' קצ"ה מ"ש מזה עיי"ש.

והגם דבשו"ת רמ"א שם כתוב בלשון "וכ"ש בנדון דידן דחולי זה שכיח מחמת עיפוש האויר הנהוג בעיר ההיא הוה מידי דשכיח ואין בית אשר לא יהיה שם חולי זה דמסיק כל אדם אדעתיה ואיכא למימר דסביר וקיבל". הרי שמדבר גם כשיש עיפוש אויר. אבל זה אינו כי הרמ"א כותב זה בכדי לסתור טענת המשכיר שטוען שלא עלה על דעתו שאשת השוכר תחלה בזה, וע"ז הוא שכותב דלא יתכן לטעון כן בהיות ומחלה זו מצויה שם ולכן אמרינן שהשכיר גם אדעתא דהכא, וגם יש ראי' שלא חשש מהתדבקות בהיות שלא ברח בעצמו מן העיר למרות שידוע שהמחלה הזאת שכיחא בעיר ואין בית אשר אין שם חולה במחלה זאת. אבל זה שכותב רמ"א בקודם לכן הוא שפיר על בדרך כלל שלא לחוש מחמת התדבקות מעצם המחלה, ולא מדבר מחשש התדבקות מעיפוש האויר כי אם מהתדבקות מעצם המחלה וכנ"ל.

וכפי הנראה לא היתה במחלה הזאת שמדבר ממנה הרמ"א חשש סכנת מיתה ורק סבלו עד שהתרפאו ממנה ועל כן לא חששו לברוח מן העיר.

ובכע"ז החילוק האמור בין כשיש גם עיפוש אויר וכו' לבין כשאין זה, מצאתי שכותב לחלק גם בספר שו"ת זרע אמת ח"ו"ד סי' ל"ב בדיונו בנוגע למחלת אבעבועות בסופה של התשובה בד"ה ומ"מ אין גלעני"ד כיעו"ש.

ו) אמנם ראיתי שירי כנה"ג ב"ו"ד סי' של"ה הגה"ט אות ב' שמעתיק בשם הרמ"א בלשון: "מצות בקור חולים אין לחלק בין חולי המגפה לחולים אחרים וזולת בבעלי ראתן" הרי שלא סבר לחלק בזה בדעת הרמ"א בין סתם חולי המדבק לבין מגפה ועיפוש אויר ל"ע. ע"ש, והלך בזה הכנה"ג בשיטת החסד לאברהם הנ"ל.

אבל לעומת זה ראיתי גם בספר נפש כל חי להגר"ח פלאגי ז"ל בח"ב סי' מ"ט שכותב להשיג בזה על הרמ"א והכנה"ג בחריפות, ומביא מדברי הראשונים בזה, וכותב שאילו היו כותבים הרמ"א והכנה"ג דברי הראשונים בזה לא היו כותבים כן דיש חיוב מצות בקו"ח בחולי המגפה כיוצא דמתדבק עיי"ש.

ולפי דברינו האמורים לא תחול הקושיא על רבינו הרמ"א ז"ל.

ז) ובנוגע לרופא אולי יש עוד לומר דבכלל הציוי הכפול של "ורפא ורפא" נכלל בכלל היתר לרופא גם על כגון דא, והיינו דבציוי זה מצווה הרופא לרפא (מכיון שכבר ניתנה לו רשות לכך) בין חולה שחלה בחולי שאינו מדבק ובין שחלה בחולי מדבק ואע"ג שיכנס ע"כ לידי סיכון עצמי. ויתרוץ בזה קושית התוס' בב"ק ד' פ"ה ע"א, ויתר הראשונים, שמקשים, דזה שניתנה רשות לרופא לרפא הרי מרפא לחודה שמעינן ליה, ועל כן יש לו לרופא בודאי לסמוך ע"ד הקדושים אשר בארץ המה כהרמ"א הכנה"ג והחסד לאברהם וכיוצא אשר דעתם הגדולה היא בכלל שלא למנוע מלטפל בהם, ומבטיחים על דברתם צדק שאם יעשו לשם שמים לא תאונה להם כל רע, ויש להאריך.

ח) עו"ד עולה בדעתי דיש לומר דברופא מכיון שזהו גדרו של עולם ומנהגו שהרופא המכיר במחלות ובנגעי בני אדם מגיש להם להעזרה הדרושה, ואם לא כן תבוא אנדרלמוסיא גדולה בקרב החולים והבריאים גם יחד, א"כ על כגון דא מכיון שנתנה כמנהגו של עולם ותיקונו אין בסיכונו זה כדי לרפאות החולים בכדי להחשיבו כמכניס א"ע באיסור בסכנה בכדי להציל חבירו [ואולי לזה המכוון גם הוראת אותם הגדולים אשר תורו בשעת אנדרלמוסיא של דבר וכדומה ל"ע שלא ימנעו בכלל א"ע מלהגיש עזרה לנגועים בגלל חשש התדבקות, כי זהו מתיקונו וישובו של עולם, ומאן דיטפל יטפלו בו, וד"ל].

ובדומה לזה ראיתי בשו"ת אמרי אש ח"ו"ד סי' ג"ב בדיונו אם מותר למצוא גבר אשר בעד רצי כסף יחפוץ ללכת אל הצבא וכו', שמבאר דהיוצא למלחמה מד"ע לא מיקרי בגדר של מאעל"ה, ומוכיח זאת מהא דדהע"ה היה מוציא למלחמת הרשות עיי"ש. והגם דבשם מצינו לימוד על כך, כי מלכותא דקטלא חד משיתא בעלמא לא גיענשא, כמבואר בשבועות ד' ל"ה ע"ב, ותוס' שם (ע"ש ברש"י ובמהרש"א)

אבל גם בכאן ירפא שנתנה ולתגי

ט) ועוד זאת ליטפ

משום כך ליכ תורה לפועל כדכתיב "ואל ד' ק"ב ע"א ומטר את עצ קט"ז סעי' ה למיתה. דהייג שם לשם פר חסידים סי'

קרח או בחוו עיי"ש]. וא"כ ובפרט כשמח ויתרשל ליט

ובכזאת מצ

מהו להכניס א"ע ועושה זאת כמו כל סוחר מחייתו ופרנס נושא את נפו

י) אך בגשת תפלה

להתפלל שי שלא יחשוב עבור כן ויע וגם זאת נלמ דברי חז"ל ש קצרה ואומר וכו' ואמרו (י) אמר רב חסו מתמלא עליו בשעה שעובו שהמלך במי דכתיב ונשמר וממילא הקב' שמוכרח לזה תפלה שיתפל וא"כ דון מיג הבחינות שיה בשר לפני גי לבקשתו ויש

סי' של"ה
 שם הרמ"א
 חולי המגפה
 שלא סבר
 המדבק לבין
 זה הכנה"ג
 :
 ל חי להגר"ח
 ב להשיג בזה
 רי הראשונים
 'הכנה"ג דברי
 ז חיוב מצות
 ק עיי"ש.
 ויא על רבינו
 דבכלל הצייו
 ל בכלל היתר
 מצוה הרופא
 בן חולה
 בחולי מדבק
 ויתורץ בזה
 גר הראשונים.
 פא הרי מרפא
 לרופא בודאי
 מה כהרמ"א
 דעתם הגדולה
 ומבטיחים על
 א תאונה להם
 א מכיון שהו
 רופא המכיר
 עורה הדרושה,
 בקרב החולים
 מכיון שנוהג
 ה כדי לרפאות
 איסור בסכנה
 ין גם הוראת
 אוסיא של דבר
 מלהגיש עורה
 אתיקונו וישונו
 וד"ל].
 חו"ד סי' ג"ב
 אשר בעד רצי
 באר הויצא
 אע"ל. ומוכיח
 הרשות עיי"ש.
 גלכותא דקטלא
 נאר בשבועות
 י ובמהרש"א

אבל גם בכאן י"ל דהוא ג"כ בכלל הריבוי של רופא ירפא שנונה בזה תורה רשות לרופא לרפא את החולה ולהגיש לו עזרתו בכל גוונא שהוא.

ט) ועוד זאת נלפע"ד דבהיות דהרופא עושה כן ליטפל בחולים עבור פרנסתו א"כ מותר לו משום כך ליכנס גם בספק סכנה. ובדומה למה שהתירה תורה לפועל ליכנס למקומות סכנה עבור פרנסתו כדכתיב "ואליו הוא נושא את נפשו" ודרשינן בב"מ ד' קי"ב ע"א: מפני מה עלה זה בכבש ונתלה באילן ומסר את עצמו למיתה לא על שכוה. (עיין יו"ד סי' קט"ז סעי' ה'). הרי דמותר לאדם למסור את עצמו למיתה. דהיינו ליכנס למקומות מסוכנים שיתכן שיהרג שם לשם פרנסתו. [דב"כ הרי אסור. ויעוין בספר חסידים סי' תרע"ה דהתולך למקום סכנה כגון על קרח או בחורבה ישנה וכו' גורם מיתה לעצמו וכו' עיי"ש]. וא"כ ה"ה גם ברופא העובד לשם פרנסה, ובפרט כשמחוק המדינה הוא שאם לא יתנהג בכזאת ויתרשל ליטפל בחולים כאלה ישללו ממנו רשיונו ותישלל פרנסתו ממנו.

ובכזאת מצינו באמת גם בשו"ת גודע ביהודה מהדו"ת חו"ד סי' י' שהתיר לאיש יהודי להכניס א"ע למקום גדודי חיות רעות אם עני הוא ועושה זאת לפרנסתו, ובנמקו דלזה התורה התירה כמו כל סוחרי ימים מעבר לים, שכל מה שהוא לצורך מחייתו ופרנסתו אין ברירה והתורה אמרה ואליו הוא נושא את נפשו ואכירו ר"ל מפני מה זה עלה בכבש וכו' עיי"ש הרי בכ"ל.

י) אך בגשת הרופא לטפל בחולה כזה יש לו להתפלל תפלה מיוחדת לד' [חוץ מה שצריך תמיד להתפלל שישלח ד' רפואתו של החולה ע"י] שלא יחשוב לו זאת לעון מה שמכניס א"ע לסכנה עבור כן ויעמוד לימינו להצילו ולהצליחו במעשיו. וגם זאת נלמד מדברי הנו"ב שם שמבאר באופן יפה דברי חז"ל שאמרו המהלך במקום סכנה מתפלל תפלה קצרה ואומר הושע את עמך וכו' בכל פרשת העבור וכו' ואמרו (בברכות ד' כ"ט ע"ב) מאי פרשת העבור אמר רב חסדא אמר מר עוקבא אפילו בשעה שאתה מתמלא עליהם עברה כו' איכא דאמרי כו' אפילו בשעה שעוברים על דברי תורה כו' והיינו מפני שהמהלך במקום סכנה הוא עובר על דברי תורה דכתיב ונשמרתם מאד לנפשתיכם וגם מוכירין עונותיו וממילא הקב"ה מתמלא עליו עברה וכו', ולכן, במי שמוכרח לזה מחמת פרנסתו הורו לנו חכמינו ז"ל תפלה שיתפלל על עצמו יעו"ש בדבריו הנעמים. וא"כ דון מינה גם לבנידוננו שמאד רצוי הדבר מכל הבחינות שיתפלל הרופא מעין תפלה כזאת לרופא כל בשר לפני גישתו אל הטיפול בחולה כזה. וד' ישמע לבקשתו וישלח עזרתו מקודש לו ולחולה גם יחד.

יא) וראיה זה דהגר"ח פלאגי ז"ל בספרו נשמת כל חי שם מקום דיונו הוא על רופא חולים שבזמן מגפה ב"מ היה רופא לנגפים במגפה ורוצה לבוא ולהכנס בביהכ"נ והיחידים מעכבים בידו שלא להכנס שהם יראים שמא יתנגפו בנוגע אליו, וכל מה שדן הוא רק זה אם יכולים לעכב עליו, אבל אינו עולה על דעתו כלל לדון בקשר לרופא עצמו אם מותר לו להסתכן בריפוי חולים אלה, ומשמע שהיה פשוט בעיניו הדבר שרופא מותר. ועוד זאת מסיים שם [גם אחרי שהשיג על הרמ"א וכנה"ג בזה כנ"ל] אפילו על שאר בני אדם, דמ"מ נראה ודאי דמי שאינו בורח מדבר באוכל יחלוץ וכו' הרי לגבי ידידה איכא מצוה בק"ת ולקבור מתים וכיוצא ושומר מצוה לא ידע דבר רע ורבים מיראי השם עושים כסדר הזה ואינן נזיוקים כלל ולא תאונה עליהם רעה ויאריכו ימים ושנות חיים עיי"ש [וזהו הרי מעין מ"ש לעיל באות ו' ליישב דברי הרמ"א מהשגתו עליו וכנ"ל. ולחנם השיג איפוא עליו].

ועוד ראיתי בהשמשות של הספר שם מה שמביא בשם רבינו האר"י ז"ל שכתב דיוכל לבקר אפי' במגפה בהיותו עומד ולא יושב הולך ובא, וכן מעיד שם דגם בעירו איזמיר נוהגים שלוקחים אנשים מיוחדים בשכירות לזה, וגם נוהגים כמה אנשים יראים את ה' להטפל בזמן מגפה לבקר את החולה ולהשתדל ברפואתו בגופן ובממונם וכו' ועל הרוב לא אירע נזק להם דשומר מצוה לא ידע דבר רע עיי"ש, ואין להאריך יותר מזה.

יב) מכל האמור נראה ברור דמותר לו שפיר לרופא לסכן א"ע לטפל גם בחולים נגועים במחלות מדבקות מכל הסוגים ל"ע ובכל האופנים, ועוד למצוה רבה תחשב לו הדבר, ומה גם בהצטרף לזה דעות הפוסקים החולקים על הרדב"ז ודעימיה וסברי שבכלל יש חיוב להכנס בספק ס"ג בשביל ודאי פקו"ג של חברו, ויקיים בו מקרא כתוב: ואתם הדבקים בד' אלקיכם חיים כולכם היום.

פרק ו

אם מותר להוציא אבר מאדם טריפה און מגוסס בידי אדם בכדי לשותלו בגופו של אדם מסוכן להשיבו לבריאותו ושלימותו

לא"ר ההמצאות הרפואיות החדשות שהתחדשו כהיום עלה בדעתי להסתפק אם מותר להוציא מאדם טריפה אבר אשר יקרב זה את מיתתו בכדי לשותלו בגוף חולי מסוכן אחר אשר דבר זה תביא לו התרופה שישונו לתחיה. אין הספק כלל על להוציא זה מאדם גוסס שנוטה למות, דהרי על זה אמרו במשנה דשבת ד' קנ"א ע"ב דהמעצים עם יציאת הנפש הרי זה שופך דמים.

סימן לא

לא תעמוד על דם רעך ומחוייבים לגלות ולהודיע כל דבר מסוכן

(א) אם לא יגיד ונשא עונו גם כשנשבע שלא לגלותו. (ב) לא תעמוד על דם רעך וחייב האדם להודיע כשיש לו מחלה מדבקת. (ג) חילוק בין סכנת נפשות ובין נזקי ממון. (ד) חיוב הסרת כל מכשול מהלאו דלא תשים דמים בביתך. (ה) אסרו חז"ל דברים המביאים לידי סכנה.

ב' לא תעמוד על דם רעך וחייב האדם להודיע כשיש לו מחלה מדבקת

והנה מכה דשבעות אין לנו רק דאם אמר לעדים בואו וכעידוני, דהיינו כשבקשו ממנו להעיד, אבל שילך מעלמו להעיד לא שמענו מזה. ונמלא דמי שידע שזה חולה ועייב יגרום מחלה לאחרים, או כזה שיש לו רשיון נהיגה וסובל ממחלה שאסור לו לנהוג רכב שיכול לסכן עצמו ואחרים לא שמענו מכה דשבעות הג"ל. ברם מכה דהספרא, שאם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק, שפיר נשמע שכל אופן כשיש בזה סכנת נפשות לריק לגלות זאת כדי לא לעבור על לא תעמוד על דם רעך, ולא עוד אלא החולה בעלמו מחוייב להודיע על כך משום לאו דלא תעמוד על דם רעך.

ברכה המשולשת בתורה לעלות מעלה מעלה בתו"ש באך טוב וחסד סלה לכבוד אהובי חתני היקר שמו גודע לתהלה רודף חסד וצדקה ה"ה הרב חו"ב פמ"מ וכו' כש"ת מה"ר אברהם ברוך יהושע ג"י בן מחותני הגה"צ המפורסם הרב הגאון מה"ר יונה שיפר שליט"א מרבני רחובות יצ"ו.

בענין לאו דלא תעמוד על דם רעך דאם רופאים ועו"ד ושאר אנשים שפ"י תפקידם יודעים דברים שונים המסוכנים או מזיקים האם מוטל עליהם לגלותם או אפילו למסרם להמשטרה. נחמיה ודעת צפלפולי דאורייתא גליה דעתך ד"ת ועתה שמע בני תורת חמ"ך.

א' אם לא יגיד ונשא עונו גם כשנשבע שלא לגלותו

כאשר הראתוך הן בזה י"י ויודי כל בית ישראל כזה זל"ל ה"ה הרב הגאון המפורסם מוהר"א וולדינגר שליט"א אשר בספרי שו"ת אין אליעזר י"ד. חלקים כל שאלות זמנינו מצוררים צליים ופרחים מקושטים להודיע קושט אמרי אמת להשיב לשולמים. ובחיי"ג סי' פ"א וסי' ק"ד מתור לרופא להעיד בבית דין על חולה שלו ואין שבעת הרופאים חל בזה. וכן לגבי חולה במחלה מדבקת או חולה שפ"י מחלתו יכול להזיק בעלמו ובאחרים שיש לגלות זאת. ומציא בזה. הא דתקן שבעת שלא נעידך הרי זה שבעת שוא ואפילו קיבל שלא לגלות מחירים לו עיי"ש. ויש להוסיף הא דאיתא בספרא פרשת קדושים, מנין שאם אתה יודע לו עדות שאין אתה רשאי לשתוק עליו ת"ל לא תעמוד על דם רעך. וכתב שם המלצ"ים, דמן הסמיכות לא תלך רכיל בעמך ללא תעמוד על דם רעך אמרו שהפירוש שהגם שהזהרתך מרכילות ככ"ו אם ידעת עדות לחברך הגם שצוה תלך רכיל ותגלה סוד לריק אתה לגלות ולהעיד עיי"ש. ועדיין י"ל דרק כשיש בעדות זה ענין של סכנת נפשות דהוי בזה לא תעמוד על דם רעך, אבל בסכנת עדות של ממון וכו' אין לו להעיד. צאור החיים שם כתב צאמת שאם ראה כת אתה שרואים לרואה חייב להודיע לבעל דבר כדי שילול נפשו, ולא יאמר הרי זה רכילות עיי"ש. וכן משמע ברמב"ם פ"א ה"א דשמירת הנפש דוקא כשיש סכנה בדבר יש לגלות, וכן הוא בתרגום ירושלמי עיי"ש.

ולפ"ז אחי שפיר הא דספר חסידים סי' תרע"ג שלא ירחוץ אדם שהוא מוכה שחין עם יבדוי אחר אלא אי"ב יודיענו וכו' וכתב לא תעמוד על דם רעך שמחוייב המוכה שחין להודיע שלא ירחצו עמו. ומה דכתב אלא אי"ב יודיענו, הפירוש שלא ירחוץ ולא ישתוק המוכה שחין אלא יודיענו שאסור להתרחץ עמו, וגם אם היו מסכימים להתרחץ עמו אסור זאת, וכדכתב הרמב"ם הג"ל דכל העובר ואומר הריני מסכן בעלמי ומה לאחרים עלי כצ"ל שאיני מקפיד כצ"ל מכין אוחו מכת מרדות.

ג' חילוק בין סכנת נפשות ובין נזקי ממון

הרמב"ם צפ"א ה"א דעדות כתב, בעד מאוה להעיד בבית דין בכל עדות שידע וכו', והיא שיתבענו להעיד בדיני ממונות שנאמר והוא עד או ראה או יודע אם לא יגיד ונשא עונו. וכתב שם כצ"ל משנה, מ"ש רבינו והוא שיתבענו להעיד בדיני ממונות, נראה מדבריו בדיני נפשות אפילו לא תבעוהו חייב, ואפשר דטעמא משום דחייבים לנקום ממנו, וסמך לדבר מלאחי שכ"ח הרא"ש פ"ק דמכות שכל הרואה דבר ערוה חייב להעיד, לקיום מה שנאמר ובערת הרע מקרבך עיי"ש. לפי הג"ל בדיני נפשות חייבים להעיד באופן שיש בזה משום לא תעמוד על דם רעך.

התו"ת כתב בפרשה ויקרא על פסוק והאם לא יגיד ונשא
 שונו" דאמרינן צבי"ק (ניו ח') דחייב דיניו שמים
 אצל דיניו אדם פטור, דהוי רק גרמא צנזיקין. וכתב דהחייב
 הוי מטעם לא תעמוד על דם רעך, דאמרינן מנין שאם אחת
 יודע עדות שאי אחת רשאי לשתוק ת"ל לא תעמוד על דם
 רעך. ודמחוייב להליל חצירו גם מהפסד ממון כדאמרינן
 בסנהדרין מנין לרואה את חצירו טובע בנהר או ליסטים
 באים עליו שחייב להלילו ת"ל לא תעמוד על דם רעך, דמיס
 תרחי משמע ע"כ. נראה שמפרש הא דליסטים באים עליו
 היינו לגזול כספו, והוי רק ענין ממון, ומי"מ אמרינן לא
 תעמוד על דם רעך. ברם לפי ה"ל הא דדרשינן היודע עדות
 שאין רשאי לשתוק היינו בעדות נפשות ולא לגבי עדות ממון,
 והא דליסטים באים עליו היינו נמי ליסטים מזומנים והוי
 סכנת נפשות וע"כ אמרינן דלא תעמוד על דם רעך. אצל
 גבי עדות ממון רק כשמבקשים אותו להעיד חייב להעיד,
 ועי' עוד לקמן.

די חייב הסרת כל מכשול מהלאו דלא תשים דמים

הרמב"ם בה"ל רואה פרק י"א ה"ד כתב צ"ח"ל, אחד הג
 ואחד כל דבר שיש בו סכנה ורחוי שיכשל בו אדם
 וימות, כגון שהיתה לו צר או צור וכו', הייב לפשות חוליה
 גבזה עשרה עפחים או לפשות לה כסוי כדי שלא יפול זה
 אדם וימות. וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות מלות עשה
 להסירו ולהשמר ממנו ולהזכר בדבר יפה יפה, שנאמר השמר
 לך ושמור נפשך. ואם לא הסיר והניח המכשולות המצויין
 לידי סכנה ציעל מלות עשה ועצר בלא תשים דמים.

הא דכתב וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות וכו' כתב
 הכי"מ דכוונתו להא דאיתא צבי"ק (ע"ז ז') תינח רבי
 נתן אומר מנין שלא יגדל אדם כלב רע בתוך ביתו ולא יעמיד
 סולם רעוע בתוך ביתו ת"ל ולא תשים דמים צביתך. כבר
 הקשה המנחת חינוך דצביתתא הזאת לא הזכר רק שטובר
 על לא תשים דמים, ואינו מוזכר שטובר גם על עשה. ועוד
 הקשה דהרמב"ם כתב ומחדש עשה של שמור נפשך שלא הזכר
 בגמרא. וגם קשה דהלא הא דהשמר לך וכו' לא כתיב לגבי
 שמירה בגוף, אלא לגבי תורה וכו'. וגם לפי"ז לגבי הא
 דציעל ולא עשה מעקה הי' לו לומר דציעל שחי מלות עשה.
 ולדידי קשה עוד אריכות לשון שכתב מי"ע להסירו ולהשמר
 ממנו ולהזכר ממנו יפה יפה, מה זה להסירו ולהשמר ממנו
 ועוד להזכר יפה יפה.

והא דרבי נתן גופא קשה מה צעי לחדש צה דלא יגדל כלב רע
 וסולם רעוע, האם ר"ל דהא דמעקה תעשה לגגך לאו
 דוקא מעקה אלא גם צעל חי וכן סולם דהיינו מפלטלים ג"כ
 הוי בכלל הלאו דלא תשים דמים, אי"כ הי' לו לומר מנין שכל
 דבר שיש בו סכנת נפשות אסור להניחו שנא' לא תשים דמים
 צביתך, ונלפ"ד דתנן במשנה צ"ק (ע"ט ז') לא יגדל אדם
 את הכלב אפי"כ הי' קשור בשלשלת, וכן נפסק ברמב"ם
 וצח"מ, וצ"ח רבי נתן לאשמעינן דאם רואה לסגור את הכלב

בביתו ולא לקשרו בשלשלת וכן אם אין רואה להשמש בסולם
 הרעוע הזה אלא מעמידו בתוך ביתו הוי אמינא דשרי,
 קמ"ל רבי נתן דאסור ועובר משום לא תשים דמים, והטעם
 צה דחיישינן דשמא ישכה והכלב ילא חולה או ישתמש בסולם
 הרעוע, דהיינו שיכנה להזכר בלאו דלא תשים דמים, ושפיר
 יש לנו צנזון זה העשה רק השמר לך ושמור נפשך פן תשכה
 את הדברים ופן יסורו מלצנך.

ובזה אחי שפיר הא דכתב הרמב"ם אחד גג ואחד כל דבר
 שיש בו סכנה וכו' וכן כל מכשול שיש בו סכנת נפשות
 מלות עשה להסירו ולהשמר ממנו ולהזכר בדבר יפה יפה,
 דהיינו שהגם שאם סגר הדלת הוי שמירה, לגבי סכנת נפשות
 כגון גבי כלב שצריכים לקשרו בשלשלת צחל אינו מספיק מה
 סגור הדלת וכו', שנאמר השמר לך ושמור נפשך פן תשכה
 את הדברים, שיש לשמור ולהזכר שלא ישכה את המזיק. וגם
 י"ל לפי"ז שאין כוונת הרמב"ם שהעשה הוא הא דהשמר לך,
 אלא מאחר שיש להשמר ולהזכר שלא ישכה, ומי שאינו שומר
 יפה יפה עובר על לא תשים דמים ועשה ד"מעקה תעשה",
 דהיינו שהי' לו לקשר את הכלב. ועי' מה שכתבתי לתוך הא
 דכתב דהשמר לך הוי עשה להשמר מכל מזיק צבית חמדת
 צבי ח"צ סי' ע"א.

די אסרו חז"ל דברים המביאים לידי סכנה

המנחת חינוך כתב, עוד כתב הרמב"ם הרבה דברים אסרו
 חכמים מפני סכנת נפשות וכל העובר עליהם ואומר
 הריני מסכן בעלמי ומה לאחרים עליו צנך או איני מקפיד
 צנך מכין אותו מכת מרדות ולכאורה איסור תורה כמו
 מכשולות וכו' ואפשר שלא תשים דמים אינו אלא אם יש
 מכשול לאחרים וזה מה שכתב ומה לאחרים עליו. אך לדעת
 הרמב"ם השמר לך ופן תשכה הוי עשה וקאי על עצמו אי"כ
 איכא איסור תורה בדבר ע"כ. ונלפ"ד הא דכתב הרמב"ם
 דאלו הן שאסרו חכמים לא יניח אדם פיו על סילון וכו' ולא
 ישתה בלילה מן הנהרות וכו', ככל אלה אין כאן חפץ מסוכן
 שבהנחתו גורם את הסכנה אלא ע"י פעולתו ועשה כאן
 סכנה ע"כ אין צה לא תשים דמים צביתך שאינו שם אלא
 עושה מעשה שמצוי לידי סכנה, אסרו חכמים לעשות פעולה
 הזאת. וגם אין שייך הא דהשמר לך פן תשכה רק כשהצד
 בא ע"י שכתב כ"ל.

בספר המלות מורה קפ"ד כתב הרמב"ם, וכן החינוך מלות
 תקמי' שזינו להסיר המכשולות והסכנות מכל
 מושבותינו. ועי' במנחת חינוך שכתב והמורה הוא כ"א על
 ביתו ואין אדם מחוייב לפשות מעקה צבית אחר אם אין
 בע"ה עושה, דכתיב כי תקנה בית ועשית מעקה לגגך.
 במלות לא תעשה ר"ע כתב הרמב"ם הזכירו מלהניח
 המוקשים והמכשולות צארנינו וצביתנו כדי שלא ימותו בהם
 בני אדם וע"כ לא תשים דמים צביתך, וכן הוא בספר
 החינוך מורה תקמ"ז ע"כ. כרי דגבי מי"ע דועשית מעקה
 לא כתבו "צארנינו" רק "מושבותינו" או "משכנותינו". וגבי

הללו דלל תשיב מוסיפוס "בארלינו וצבתינו", בודלוי בבהא
 דבארלינו אין הפירוש שרק בארלינו נוהג הללו דלל תשיב
 דמיס, דברי המורה והללו הזב נוהג בכל מקום ובכל הזמן,
 אלל ודלוי דלעשות מעקה אין מיע רק בציתו אלל לא בצית
 חצירו כנ"ל, אלל בהנחה מכשול יש לאו אפילו ברי"ה, ע"כ
 כתב שלל להניח המכשולים בארלינו. והיינו דפסק הרמז"ס
 פ"ג ה"ג מזקי ממון המניח אצנו, סכינו ותצנו או משאו
 וכיולל בהן ברשות הרבים והזיקו בהן בין אדם בין בהמה
 חייב נזק שלם ע"ש.

אדם שבוכל באיזה מחלה שיעי יכול לגרום נזק ברכוש הרי
 זה נכלל בהלכה דהשולח את הצעירה ביד חרש שועה
 וקטן פטור מדיני אדם וחייב בידי שמים, ואם מבר שלבבת
 חייב, שמשעיו גרמו, שלל את הצעירה ביד פקח זה הפקה
 חייב והשולח פטור, ע"י ברמז"ס פ"ד ה"ו דנזקי ממון.

ואם אדם ע"י מחלתו יכול להיות מסוכן לעצמו או לאחרים
 מחוייב כל אדם לעשות הכל בגופו ובממונו להצטיח
 שלל יהי באפשרותו לפשות דבר המסכן חיי אדם. וז"ל
 הרמז"ס בפ"א ה"ד מרולח, כל היכול להציל ולא הציל
 עובר על לא תעמוד על דם רעך וכו', או ששמע עכו"ם או
 מוסרים מחשבים עליו רעה או עומנים לו פה ולא גילה און
 חצירו והודיעו וכו' וכל כיולל בדבריה אלו העושה אותם
 עובר על לא תעמוד על דם רעך. וז"ל ה"ז א"פ שאין
 לוקין על לאוין אלו מפני שאין מעשה בהם חמורים הם שכל
 המאבד נפש אחת מישראל כאילו אבד כל העולם כולו, וכל
 המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים כל העולם כולו עכ"ל.
 ולפי ס"ח הנ"ל י"ל דאפילו אין עכשיו מיד סכנת נפשות הוי
 בכלל לא תעמוד על דם רעך.

מהא דכתב בספר חסידים סי' תרע"ג לפני טור לא תהן
 מכשול שלל ירחוץ אדם שהוא מוכח שחין עם יהודי
 אחר אלל ח"כ יודיענו שגא' והלכה לרעך כמוך וכתוב לא
 תעמוד על דם רעך עכ"ל, נראה שמיירי דאין כאן סכנת
 נפשות, וע"כ לא כתב דיש כאן לאו דלל תשיב דמיס, דאין
 זה רק כשיס סכנת נפשות, אלל הא דלל תעמוד על דם

רעך סובר הס"ח דהוי אפילו כשאין זה סכנת נפשות
 כתו"ת הנ"ל וכדורשין בסיפרא מנין שאם אתה יודע לו
 עדות שאין אתה רשאי לשהוק עליו ה"ל לא תעמוד על דם
 רעך. וע"י בשאל ומשיב מ"ה ח"ג סי' ק"י שמזכר דלל שייך
 לא תעמוד על דם רעך רק גבי ס"י ולא לגבי עדות של ממון
 ומציא דהשאלות שאילנות ס"ע סובר דגם גבי עדות יש לא
 תעמוד על דם וע"י בעמק שכ.

יוצא לפ"ז: א) בין רופא בין כל אדם היודע שפלוגי עושה
 מעשים שיש בהם ס"י או שיש לו מחלה שיעי כך
 מסכן חיי אדם ואפילו חיי עצמו של אותו חולה מחוייבים
 להודיע זאת למשטרה, ואם לא עושים כן הרי עוברים על
 צ' לאויס, על לא תעמוד על דם רעך, על לא תשיב דמיס,
 על ואם לא יגיד ונשא עונו, וכן ג' מלוות עשה, והלכה
 לרעך, השמר לך ושמור נפשך, ולגבי עצמו ועשתה מעקה.

ב) אפילו אם אין כאן סכנת נפשות, ואפילו לגבי הפסד
 ממון לפי השאלות וגם לפי ס"ח שייך הללו דלל
 תעמוד על דם רעך וגם אם לא יגיד.

ג) הגם דכתב הרמ"ה בה"מ סי' כ"ה דאסור לאדם להעיד
 בדבר שאינו יודע אע"פ שאמר לו אדם שידע בו שאינו
 משקר, בדבר שיש בו ס"י לריך להעיד ולהודיע דכתב הרמז"ס
 פ"א ה"ד דרולח כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא
 תעמוד על דם רעך וכו' או ששמע עכו"ם או מוסרים
 מחשבים עליו רעה או עומנים לו פה ולא גילה און חצירו
 והודיעו וכו' עובר על לא תעמוד על דם רעך ע"ש.

ד) האדם בעצמו מחוייב לגלות שיש לו מחלה מדבקה וכדומה
 שלל יגרום מחלה ונזק לאחרים, ואם לא גילה הוא עובר
 על כל הנ"ל.

אם חכם בני ושמה לבי, יתן לחכם כמוך ויוסיף לקח.

וחותם באה"ר וברכה

הצב"י משה דוב בן רחל

הדפסה ברזולוצית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה
 שאילת חמדת צבי - ג: וולנר, משה דוב בן צבי יהודה << (6) | 3 { עמוד מס: 157 הודפס ע"י און

יודיתה לי בפני פלוני ופלוני
ה"י [שבועות ל"ג ב']
ע - להוציא את השוטה

י שאיסורו אינו אלא מדרבנן

ת חרא הגדה כתיבא -

אחד היום ולכשיבא חברו

י שהיא ע"ס אומנתא, וע"ס זה
ז"ס והענינים שבו, ודו"ק.
א וז נס לענין עדים, שהם

מבוררת להם אלא שמופקים
יכולים להעיד, משא"כ אם נוף
להם כ"א ע"ס אומנתא או אין
י"א בלרנו עוד מענין אומנתא

וכאן אין להאריך עוד, וע'
ז בשתי עיניו. וברמב"ם ספ"ב
ו, וכתב הכ"מ ז"ע היכי איהא

וסתחא מפורסה לפניו. ור"ע
דרשה זו שלא משם התפסחא,
פיך פסול סומא ע"ס הסכר

מגזירת הכתוב או ראה, כי
כ"ז א' דביעיה עינא דקלא
כ"א ע"ס הסכר ית סכר

מותר להעיד, משא"כ אם
נריך לראת ריהי ממשיח.
מטעות ביאר סמיני שופה,

א לשי מה שגמרא נדון, שאי
ז, עכ"ל. (ב) ר"ל אע"פ
מפני שאינו נזון ממש, אך

וא להעיד אף כי מדרבנן,
שבעה. (בא) ואע"פ דיטול
ד בעדות כחוב על פי שני

א מפי כתב. ועיין בתוס'
ס ר"ת דדוקא באלם מפני
f מהני עדותו בכתב, אבל

ידו כשזכר העדות. וע"ד
לבינה אין בילה משכנה,
ורמב"ם כמו שכתב א"ה

זכר. (כב) כנן העדים
זכר, וזכרו ואמרו
אבל אטוסיס היינו להתהו,

זו פעם אחד הגדה בסתם
יכולים לחזור ולהעיד הגדה
והנה לא מלאחי מקור

הדתי הריט"א א' כתב מקור
ז"ס) ע"ס שני עדים יקום
י לא קס דבר, ועי"ה

אונקלוס

ויקרא ה ויקרא לו
ויקבל חבה : ב או אגש די ונשא עונו : ב או נפש אשר התע

רשי

(ב) או נפש אשר הגע וגו'. ולאחר הטומאה הזו יאכל קדשים או יכנס למקדש שהוא דבר שזו

תורה תמימה

למחר שומעין דבריו, דכתיב או ראה אם לוא יגיד ומקשינן הגדה לראיה^(ג) [בגדהוין ל' ב'].
אם לוא יגיד. ת"ר, שילח ביד עבדו או שאמר להם התבע משביע אני עליכם שאם
אתם יודעים לו עדות שתבאו ותעידוהו יכול יהיו חייבים, ת"ל אם לוא יגיד ונשא
עונו, אם לו לא יגיד - ונשא עונו, הא לאתר אם לא יגיד פטור^(ד) [שבועות ל"ה א'].
אם לוא יגיד. ת"ר, אמר לשנים משביע אני עליכם שאם אתם יודעים לי עדות שתבאו
ותעידוהו והם יודעים לו עדות עד כפי עד או שהיה אחד מהם קרוב או פסול יכול
יהיו חייבים, ת"ל אם לוא יגיד - בראיין להגדה הכתוב מדרב"ה [שם שם].

אם לוא יגיד. ת"ר, שבועת העדות נודנת בכשרים ולא בפסולים, שנאמר אם לוא יגיד
ונשא עונו, מי שבגיד וחבירו משלם ממון, יצא פסול שאפילו מצד אין חבירו משלם
ממון^(ה) [ירושלמי סנהדרין ס"ג ה"ט].
ונשא עונו. בדיני שמים, אבל בדיני אדם פטור^(ו) [ב"ק נ"ו א'].

למחר היא, דמהיכי תיתא יתייביו כיון דהגדתם
לא תועיל מאומה מפני פסולם, ואולי י"ל דנ"מ
לענין אם קבלו עליהם הבע"ד את הפסולים וכמ"ס
בגדהוין כ"ד א' נאמן עלי אבא נאמן עלי אבין,
דלא כשרים לנוף העדות, אס"ס מקרבן שבעה
נתמטפו, כיון דבכלל הם פסולים לעדות זו, ועיין
בח"מ סי' כ"ח וז"ע. (ז) משום דמניעת הגדת
העדות הוא רק גרמא בנזקין. ומסיק בגמרא דלשילי
עד אחד חייב להעיד מה שידוע, ופרשו המפרשים
דאע"פ דלענין קרבן שבעה נתמטע עד אחד משום
דאינו מביא לידי חיוב ממון, אבל בכ"ז מחויב
בהגדת העדות משום דמביא הוא לידי שבעה
דאורייתא ואולי ישלם ולא ישבע ומנאל זה
מרויח בעדותו.

ואמנם עם כ"ז הדבר קשה, דהא עכ"פ הפסוק
הוא איירי בנזקין שחייב קרבן שבעה
דהייט שני עדים, וכמוכר דדרשה לעיל והוא
עד שני עדים הכתוב מדבר, וממילא גם הלשון נפלא
עוד קאי על אופן כזה, א"כ מהיכי תיתא לשיא
עון גם על עד אחד ע"פ סברא חיטונית בעלמא
שמביא אותו לידי שבעה, וכבר עמלו המפרשים
לכאן דבר זה, עיין בח"מ סי' כ"ח.

אבל מה שגמרא לי דבאמת חיוב עד אחד לא מדר
נשיאת עון המבואר בפירוש זו, אלא מסתם
דרשה אחרת בתו"כ פ' קדושים על הפ' לא תעמוד
על דם רעך, מניין שאם אתה יודע על עדות שאי
אתה רשאי לשתוק ת"ל לא תעמוד על דם רעך,
והענין הוא, שמחויב כל אדם להגיד את חבירו מירת
שהוא בה, בין זרת הנוף בין זרת ממון, ולכן מכיון
שגם עד אחד יכול להביא לו טובה בעדותו, שהוא
מבואר שמביא את צעל דינו לחיוב שבעה דאורייתא
ואולי

עד. (בג) ובראייה קי"ל דלשילי ראו בזה אחר זה
מאמרין כמבואר לעיל אות י"ד. (כד) דריש מילוי
הו' והא' במלת לוא, דחרתי שמעינן, אם לא יגיד
ואם לו לא יגיד, ר"ל דוקא לו לעצמו אבל לא לשלחו,
ואמנם כל זה הוא בבא שלא בהרשאה, אבל בבא
בהרשאה הוי. כמו לו לעצמו, כ"מ בשבועות ל"ג ב'.
וברמב"ם פ"ס ה"ז משבועת איתא אין העדים
חייבים בשבועת העדות עד שיכפרו וישבעו אחר
חביבה בעל דין עצמו או שלחו, עכ"ל, ואין ספק
שכונתו בזה שכתב או שלחו היינו בבא בהרשאה,
כאוקימתא הנמרא שהבאנו, וחדות גדול שלא כתב
ק מפורש. (כה) והכי אפילו אם יעידוהו אין עדותם
מועלת כלום. וכתב הר"ן ב"ס הרמב"ן דאע"פ
דמשה שאינה לריכה היא, שכבר ידוע שעד מפי
עד וקרוב ופסול פסולים לעדות, ומהיכי תיתא
הו"א דחייבים קרבן שבעה, אך אצטריך לאשמעינן
אם האמינן היתבע וקבלם עליהם לעדים אס"ה
פטורים מקרבן שבעה כיון דמן הדין אין נאמנים,
וכענין שאמרו בירושלמי [הובא לפנינו לעיל בדרשה
והוא ע"ד], עד אחד שאמרו לו הכי אזה מקובל
עלינו כשנים יכול יהא חייב קרבן שבעה, ת"ל והוא
עד או ראה או ידע, את שהוא ראוי להעיד דבר
תורה, יאל עד אחד שאין ראוי להעיד דבר תורה,
עכ"ל. אמנם לפי"ז ז"ע מה שמסמיק הנמרא דין זה
על הלשון אם לא יגיד ולא על הלשון והוא עד כמו
דמסמיק הירושלמי, שזה עיקר הדיוק, ואולי י"ל
ע"ס מ"ד ציומא ע"ד א' דמפסוק אם לוא יגיד
מובינן דלשילי הפסול מדרבנן ג"כ אין הגדתו מועלת
מה"ת לכן סמכו בגמרא על הפ' אם לוא יגיד לרמו
דלשילי בפסול דרבנן ג"כ הדין כן לענין קרבן
שבעה. ועיין בח"מ. (כז) לכאורה דרשה זו

ואולי ישלם ולא ישבע, ומנאל זה מרויח בעדותו,
ממילא חייב להעיד, וברור הוא בעיני שאע"פ
שבגמרא לא הביאו פסוק זה, אבל קרוב לודאי
שבעיקר הדבר סמכו על אותה דרשה דהו"כ, וכבר
מנאלו דרשות כאלה בגמרא נשמכות על אותו הפסוק
דפ' קדושים, כמו בגדהוין ע"ג א' מניין לרואה

ואולי ישלם ולא ישבע, ומנאל זה מרויח בעדותו,
ממילא חייב להעיד, וברור הוא בעיני שאע"פ
שבגמרא לא הביאו פסוק זה, אבל קרוב לודאי
שבעיקר הדבר סמכו על אותה דרשה דהו"כ, וכבר
מנאלו דרשות כאלה בגמרא נשמכות על אותו הפסוק
דפ' קדושים, כמו בגדהוין ע"ג א' מניין לרואה

44

(יעוין בספרים הנ"ז ובקו' דברי שלום להמחש"ם ז"ל שבסו' ספר כורת הברית ע"ש), אבל על כל כגון דא נראה דיש לצרף בזה כבר הות דעת רפואית, ואם הרופא קובע שאפשר למול יש לסמוך עליו, ובכעין שמצינו שכותב בשו"ת מהר"א אסאד חו"ד סו"ס ר"מ "דמה טוב לשאול את פי הרופא בכיוצא בזה וסומכים עליו בכל דברים למול ושלא למול" ע"ש. ויעוין גם בכורת הברית שם באות הברית סק"א ע"ש. (ונדמה שליתר בטחון וזהירות נותנים הרופאים לפני המילה ויטמין ק' לתינוק כזה שנשאר עוד קצת צבע צהוב בעור).

אולם בזאת אני מסכים עם כבו', והוא בהכרעתו — מבחינה רפואית — דבצהבת הנובעת ממחלה יש לדחות המילה ז' ימים מהבראתו, ובצהבת פיזיולוגית א"צ להמתין ז' ימים. אך לא מפני שדעתי לסמוך בזה על צד חות דעת הרפואית בזה בלבד, אלא מפני שבעיקרו של דבר זה דבירוק צריך להמתין ז' ימים מיום הבראתו, לא מצינו על כך מפורש לא בחז"ל ולא ברמב"ם וטור ושו"ע, ובדברי הראשונים רובם כותבים מפורש שא"צ.

אמנם גדולי הפוסקים האחרונים נחלקו בדיעותיהם בזה, הללו מצריכים, והללו לא מצריכים (יעוין בס' משמרת שלום סי' י"ז סעיף ד', ובספרים כורת הברית ואות חיים ושלום שם, שו"ת בית יצחק חו"ד ח"ב סי' צ"א סק"ו ושו"ת אבני נזר חו"ד סי' ש"כ עיי"ש).

אבל מצינו לשני פוסקים גדולים אחרונים בזמן וראשונים במעלה בפסיקה הלכתית, שהכריעו בבירור שא"צ להמתין ז"י, ודוחים בתוקף דברי המצריכים להמתין, והמה, הערוה"ש בס"י רס"ג סעיף ג', והמהרש"ם בדעת תורה יו"ד סי' ל"ח בגילוי דעת סק"ח ובקו' דברי שלום שבסו' ספר כורת הברית יעו"ש. ומכיון שכך בודאי יש לסמוך להקל בזה כשמצטרף לזה חות דעת רפואית.

ב) שאלתו השניה היא, אם מותר לרופא להעיד בבית המשפט על חולה שלו, והאם יש לשבועת הרופאים הכללית השפעה על כך.

הנה אם אדם נשבע שלא להעיד, משנה מפורשת היא בשבועות ד' כ"ט ע"א, דאם אמר לעדים בואו והעידוני, שבועה שלא נעידך וכו' זו היא שבועת שאו שהיבינך על זדונה מכות וכו'. וכן ברמב"ם בפ"ה מה' שבועות הט"ו פוסק בזה"ל: וכן הנשבע לחבירו שלא אעיד לך עדות זו שאני יודעה או שלא אעיד לך אם אדע לך עדות הרי זה לוקה מיום שבועת שאו מפני שהוא מצווה להעיד עכ"ל (ויעוין בספר חקרי לב חח"מ ה' עדות סי' י"ד, ואמרי בינה חח"מ ה' עדות סי' ח', מה שנו"נ באה שהרמב"ם נקט לה להך הלכה גם בעד יחיד היודע עדות לחבירו עיי"ש).

עוד מצינו ביו"ד סי' רכ"ח סעיף ל"ג שנפסק דאפילו נשבע על דבר שלא לגלותו ואח"כ נתנו עליו חרם חייב להגיד. ומבארים הט"ו בס"ק מ"ב והגר"א ז"ל בס"ק צ"ב, דהטעם הוא מפני שבועת סיני קדמה. **כן** מצינו בד"מ בטור חו"מ ריש סי' כ"ח, ובח"מ שם בסמ"ע ובשו"ך סק"א שמביאים בשם המהר"ו שכתב, דאם שום עד יאמר שאין ראשי להעיד מחמת שקיבל עליו בסוד שלא לגלות הדבר אז בע"ד (אותו בע"ד שאמר לו בסוד שלא לגלות) יתיר לו לגלות הדבר. והט"ו מעיר ע"ז, דאפילו התרה א"צ בדומה למ"ש הרמ"א ביו"ד הנ"ז. ובתנאות אמרי ברוך שם מצינו למ"ש עוד ביו"ד סי' רל"ט סעיף ז'. והיינו למה שפוסק הרמ"א שם שהנשבע שלא לגלות לחבירו דבר שיצילנו מן ההפסד הוא נשבע לבטל מצוה ואינו חל. ויעו"ש בביתור הגר"א סק"ב.

למדנו מהאמור ששבועה שלא להעיד או שלא יגלה לחבירו דבר שיצילנו מן ההפסד לא חלה, משום דהו"ל נשבע לבטל מצוה, וא"כ אותו הדבר ברופא שמבטיח לחולה או שנשבע על כך שלא להעיד לרעתו, ושלא לגלות דבר שיציל את חבירו מן ההפסד כשיצא לו מזה רעה (בדומה למה ששואל עוד כבו' בדבריו בגילוי פרטים למעבירו וכדומה) הו"ל נשבע לבטל מצוה ולא חלה השבועה, ומותר וגם חייב להעיד. **ברם** דא עקא ששאלת כבו' היא לא על כשנשבע במפורט רק על האמור. אלא על המקובל באופן כללי אצל כלל הרופאים והנקרא בשם "סודיות רפואית" ועל שבועת הרופאים אשר ג"כ כללית היא, וא"כ בכל כגון זה יש לומר שחלה ההבטחה והשבועה בכלול גם על עדות בפני ב"ד וכדומה, וכפי שמצינו באו"ת חו"מ שם סי' כ"ח סק"א ושער המשפט סק"ב, ופ"ת סק"ג ובס"י ל"ד ס"ק י"ד ועוד, שמבארים שבכולל חלה השבועה (ועפ"ז כותבים להסיר תמיתה הט"ז) יעו"ש.

אלא דמכל מקום נראה לי דאפ"ה היות דאע"פ שחל בכלול מ"מ הא עבירה בידו על שנשבע לבטל מצוה, לכן מסתבר שהרופא, ובפרט הרופא הדתי, לא כיוון כלל בשעת שבועתו לכלול בה גם ז"לא לגלות דבר שבהמנעותו עבירה בידו, [אלא אדרבא אילו זכר מדבר זה היה מכוון בפירוש שלא לכלול זאת], ולכן יוכל שפיר להעיד עדות בב"ד, וכן לגלות כל דבר שיש מצוה בידו לגלות זאת.

ואפילו בחשש הרחוק שאולי כן חלה השבועה גם ע"ז בכלול, ולמי שירצה בכל זאת לחשוש לכן, יש לו עצה שיתירו לו השבועה בבי תלתא ע"י חרטה, (ובהרטה סתם השו"ע שלא אמריןן בזה הותר מקצתו הותר כולו כדאיתא ביו"ד סי' רכ"ט סעי' א', וגם יוכל לומר בלשון שלא אמריןן הותר כולו כדאיתא ביו"ד סי' רל"ב סעיף ח' עיי"ש) וכפי שמצינו באמת בערוה"ש בחו"מ שם סעי' ה' שפוסק שבמקרה שחלה

השבועה, כגון בעד אחו השבועה ע"י חרטה כגון ממון **ובעצם** זהו גם מה ז רל"ט בהוסיפו לכתוב, ז ואח"כ יגלה לו דלא ע ע"ש, ולכאורה נראה הרמ"א דהוי זה נשבע ל כותב דמ"מ יש להחריה דדינא הו"ל זה בעצם נע דבהיות שזה ממדרש חנ לחול, ועל כן יש מ"מ שמצוים עליו לגלות, ו מ"מ

וזוהי החשובה גם למו שאלתו, אם יש ו סטודנטים ליד מטת החו הסטודנט ולא עזרה לחו עוד יותר פשוט להחרי, ז רופא שדריך סטודנטים, ז אחו ככה, וא"כ בודאי לא לגלות גם לסטודנטים, ז דבכל חכמה ישנו הכלל ז וע"י החסברה להם זה: כתעורר גם אצלו דבר מן החולה, באופן שיוצא שיי לד

אלא שמבחינה אחרת הרופא מסביב ז מתלמדים ומראים להם מ הגוף, ואפילו במקומות נסו הלבנת פנים לחולה, ובפ"ה לאשה הולד

ואני רואה סמוכים לדברי בהעמק דבר ויקרא ביום הטמא וביום הטהור ז עפ"י הראב"ד בתו"כ, דפי' מורה ביעה שבא מעשה ז ולהראות להם בעין צורת שמכיים הקרא בלשון יו"ז לבאר, מפני שזה הדיו אינו דבאמת הוא ביוון גדול לאה ויביטו על בשרו ונגעו, זה: אסור לעשות כן ולהלבין פנ הצרעת שיגיע לו כפרה על עיי"ש

וא"כ נלמד מזה גם דיש מ מסביב למטת החולה כ איסור הלבנת פני החולה, ו

50

ל"ג שנפסק דאפילו
 זו ואח"כ נתנו עליו
 בס"ק מ"ב והגר"א
 דשבעת ימי קדמה.
 סי' כ"ה, ובחור"מ שם
 אים בשם המהרי"ו
 רשאי להעיד מחמת
 דבר או בע"א (אותו
 ות) יתיר לו לגלות
 התרה א"צ בדומה
 וות אמרי ברוך שם
 סעיף ו'. והיינו למה
 ולא לגלות לחבירו
 ע לבטל מצוה ואינו
 א"ס ק"כ.
 העיד או שלא יגלה
 ו הפסד לא חלה,
 וא"כ אותו הדבר
 על כך שלא להעיד
 ות חבירו מן הפסד
 ז ששואל עוד כבו'
 כדומה) הו"ל נשבע
 תר וגם חייב להעיד.
 א לא על כשנשבע
 ז על המקובל באופן
 זם "סודיות רפואית"
 לית היא, וא"כ בכל
 והשבועה בכלל גם
 פי שמצינו באו"ת
 ומשפט סק"ב, ופ"ת
 "שמבארים שבכולל
 זכיר תמיתה הט"ז)

ז היות דא"פ שחל
 ו על שנשבע לבטל
 ז הרופא הדתי, לא
 בה גם "זלא לגלות
 א אדרבא אילו זכר
 לכלול זאת], ולכן
 וכן לגלות כל דבר
 ת זאת.
 חלה השבועה גם
 בכל זאת לחשוש
 עה כבי תלתא ע"י
 אמרינו בזה הותר
 "רכ"ט סעי' א. וגם
 זותר כולו כדאיתא
 וכפי שמצינו באמת
 סק שבמקרה שחלה

השבועה, כגון בעד אחד, דמכל מקום מצוה להתיר לו
 השבועה ע"י חרטה בהיות והוא דבר מצוה כדי להציל
 ממון חבירו ע"ש.
ובעצם זהו גם מה שפוסק הרמ"א ביו"ד שם סי'
 רל"ט בהוסיפו לכתוב, ש"מ"ג נ"ל דיש להתירה תחילה
 ואח"כ יגלה לו דלא עדיף ממה שהוא מדרש חכמים
 ע"ש, ולכאורה נראה כסותר א"ע, דמקודם כותב
 הרמ"א דהוי זה נשבע לבטל מצוה ולא חל ומיד תוכ"ד
 כותב דמ"מ יש להתירה תחילה, אלא דרצו"ל, דמעיקרא
 דדינא הו"ל זה בעצם נשבע לבטל מצוה דלא חל, אלא
 דבהיות שזה מדרש חכמים מוצאת לה מקום אחיזה
 לחול, ועל כן יש מ"מ מצוה להתירה תחילה לפני
 שמצוים עליו לגלות. ויעו"ש בביאור הגר"א סק"כ
 מ"ש בזה.
 וזוהי התשובה גם למה שכבו' שואל עוד במסגרת
 שאלתו, אם יש משום גילוי סוד בהדרכת
 סטודנטים ליד מטת החולה, כאשר המטרה היא לימוד
 הסטודנט ולא עזרה לחולה, ובכאן בזדה מה הדבר
 עוד יותר פשוט להתיר, דהא בשעת השבועה יודע כל
 רופא שידידך סטודנטים ליד מטת החולה, כשם שנהגו
 אתו ככה, וא"כ בודאי לא כיוון להכליל בשבועתו שלא
 לגלות גם לסטודנטים. ויש עוד סברא נוספת לומר,
 דבכל חכמה ישנו הכלל של "ומתלמידי יותר מכולם",
 וע"י ההסברה להם והשאלות ששואלים, לא פעם
 מתעורר גם אצלו דבר מה חדש לתועלת רפואתו של
 החולה, באופן שיצא שיש בזה איד שהיא גם עזרה
 לחולה.
 [אלא שמבחינה אחרת יש לדון על דבר אסיפת
 הרופא מסביב למטת החולה סטודנטים -
 מתלמידים ומראים להם מקומות נגיעה המחלה בטהר
 הגוף, ואפילו במקומות נסתרים. והוא, מפני, דיש בזה
 הלבנת פנים לחולה, ובפרט כשמביאים גברים מסביב
 לאשה חולה, או להיפך.
 ואני רואה סיכויים לדברי בדברי הגאון הנצי"ב ז"ל
 בהעמק דבר ויקרא (י"ד"ג"ה) עה"פ: "להורות
 ביום הטמא וביום הטהור זאת תורת המצורע" שמבאר
 עפ"י הראב"ד בתו"כ, דפי' להורות היינו שהמקן יהא
 מורה בשעה שבא מעשה לפניו ויהא קורא לתלמידיו
 ולהראות להם בעין צורת הנגע ופרטיו וכו', וזה
 שמסיים הקרא בלשון "וזאת תורת המצורע" כותב
 לבאר, מפני שזה הדין אינו בכל מקום אלא בצרעת,
 דבאמת הוא ביוון גדול לאדם שיתקבצו תלמידים רבים
 ויביטו על בשרו ונגעו, ודאי בהוראה כיו"ב במק"א
 אסור לעשות כן ולהלבין פני השואל, אבל זאת תורת
 הצרעת שיוגיו לו כפרה על שהלבין הוא פני חבירו
 עיי"ש.
 וא"כ נלמד מזה גם דיש מקום לאסור לרופא לאסוף
 מסביב למטת החולה סטודנטים מתלמידים משום
 איסור הלבנת פני החולה, ומן הראוי איפוא שהרופא

ירצה את החולה שיסכים לכך. ואם מביע התנגדות יש
 לו למנוע מלהביא מסביב למטת חולה זה. ויש להאריך.]
 ולשאלתו האחרונה במסגרת זאת השאלה, בחולה
 במחלת האפילפסיה שנהגתו עלולה לסכן את
 עצמו ואת אחרים, האם מותר למסור על מחלתו
 לשלטונות הרשו, והאם יש אולי חיוב לעשות כך?
הנה לית דין צריך בושש, ובדאי הברור שמותר וגם
 חייב למסור על מחלתו לשלטונות, דאין לך
 דבר העומד מפני פקוח נפש מלבד הג' עבירות, ופשט.
 (א) **אתא** לשאלתו

סימן קד

היש אפשרות לקבוע זהות אבהות על יסוד תוצאות בדיקות סוגי הדם.

ב"ה. ט"ז מנח"א תשל"ז. ירושלים עיה"ק תובב"א.
 למכובדי היקר הרופא המהולל דגמיר וסביר וירו"ש
 ד"ר א. ס. אברהם נ"י
 שלום ורב ברכה.
 ביום ועש"ק הגיע לידי יקרת מכתבו, ושמחתי לשמוע
 ממנו אחרי שזה זמן שלא ראיתיו, והנני מתכבד
 לענות לו על שאלותיו.
 א) **שאלתו** הראשונה היא **על המקובל של "סודות**
רפואית" אם יש בזה גם איסור תורה משום
 לא תלך רכיל, ומה יהיה הדין אם הרופא יודע דבר
 שהשמירה על הסודיות בזה עלול להזיק אחרים, —
 למשל שיש לו מחלה מדבקת, או שהוא סובל ממחלת
 נפילה וניהג, האם במקרה כזה מותר ואפילו חייב הרופא
 לגלות את זה למשפחתו, או למשרד הרישוי, ומציין
 למ"ש בדבר דומה גם בשו"ת חלקת יעקב ח"ג סימן
 קל"ז.
 והנה נראה שבדאי בדרך כלל כשאין נגיעה והזיק
 בזה לאחרים יש איסור לגלות לאחרים כפי
 שכותב, במכתבו, וכפי שיקרא כתוב במשלי (י"א-י"ג)
 "הולך רכיל מגלה סוד ונאמן רוח מכסה דבר"
 וגם משום "סוד אהר אל תגל", (עיין סנהדרין
 ד' מ"ד ע"ב) ועוד כמה ענפי איסור. וחוק מזה הא ישנו
 על כך משום "שבועת הרופאים" ומכיון שנשבע הרי
 יש בזה שוב איסור תורה משום עבירה על השבועה.
 וכבר השבתי בזה למיודענו ד"ר שטיינברג נ"י,
 והשיבותיו בקשר לעדות רופא בביהמ"ש וגם על מקרה
 שזה מוזק לאחרים כפי הדוגמאות שמפרט כבו'. ואני
 מצרף לו בזה העתק ממה שהשבתי לו בזמנו [עיין
 לעיל סי' פ"א].

גיליון מספר
253

דפי עיון

גילוי סודיות רפואית

אוצר החכמה

גילוי סודיות רפואית

ראובן שרת בצבא כטייס בכיר. בימים האחרונים הוא מתלונן על התקפים קצרים של עילפון. הרופא – שאליו הגיע ראובן לביקורת – מאבחן שהוא חולה במחלת הנפילה ("אפילפסיה") ונותן לו מרשם לתרופה מונעת התקפים. כעבור זמן מה נודע לרופא שראובן עומד להתמנות לטייס בחברת התעופה אל-על. מסתפק הרופא אם נדרש ממנו, או מותר לו, לגלות להנהלת החברה את המידע על החולה, כדי למנוע ספק סכנה לנוסעי המטוס. מה הדין?

בס"ד

מקרה נוסף: זוג עומד להתחתן. לרופא נודע שהחתן סובל מסכרת נעורים, וזקוק לזריקות אינסולין יומיומיות. הוא משער שבת הזוג אינה מודעת למצב. האם מוטל עליו להתגבר על חוק הסודיות הרפואית ולספר לאשה סוד זה?

סודיות רפואית – תורה לעומת שאר חוקים קסו
איסור גילוי סודו של חברו קסז
מתי בכל זאת מותר לגלות את הסוד קסט
רשות לספר ומצווה לספר קעא
שבועת הרופאים לסודיות רפואית קעב
תנאים להיתר לספר סוד קעד
תנאים נוספים הכרחיים לפני גילוי קעח
מה ולמי מותר למסור פרטים קעט
ביקור רופאים – בעד ונגד קפ
סיכום ומסקנות קפא

107

לצאת לעזרת ביהכ"ג או לחדר צדדי ומתפללים ביחידות כי מפסידים שמהא גם לא נשמעת תפלתם, אלא מוטב להם להתפלל אעפ"כ את תפלתם תפלת היחיד בתוך כתלי ביהכ"ג, ועי"כ ירווחו שתהא תפלתם נשמעת, ועל אחת כמה אם עיי"כ ישיגו בשבת ור"ח וי"ט שתפלת שחרית שלהם תהא מכוונת עם תפלת המוסף של הציבור, וכדברי הצ"ח האמורים.

ז) ובחקשור לזה כדאי גם להסב את תשומת הלב לעוד צ"ח נפלא, בברכות שם בד' ח' ע"א ע"ד הגמ' שם דכל מי שיש לו ביהכ"ג בעירו ואינו נכנס שם להתפלל נקרא שכן רע וכו', וכתב הצ"ח להסתפק מכה זה להלכה במי שיש ביהכ"ג אצל כותל ביתו וחלון פתוח לו שם לביהכ"ג ומשם מראה פניו לציבור שהו מצטרף עמהם לעשרה כמבואר בשרע אריה סי' נ"ה סעי' י"ד, אם מועיל זה להיות נחשב כאילו עומד בביהכ"ג, או דילמא אף דנחשב מתפלל בציבור מ"מ אינו נחשב לביהכ"ג, ומסיים וכתב דלצורך אדם חלש שקשה עליו, טורח דוחקא דציבורא אפשר להקל עיי"ש, ונלמד איפוא מזה דהא לא לצורך אדם חלש אין להנהיג להקל בזה (כפי שראיתי נוהגים קולא בעצמם לעמוד בחדר צדדי שע"י ביהכ"ג ולהראות פניהם לציבור דרך חלון פתוח) אלא עליהם לדקדק ליכנס לתוך ביהכ"ג כדי שנוסף לתפלה בציבור יקימו בנפשם גם כניסה ועמידה בביהכ"ג בלי שאלה ופקפוק.

סימן ד

בחזרה שלא נמצא אצלה לא נרתיק ולא רחם אלא שחלות בלבד ובנו לה בנייתוח פלסטי נרתיק על מנת שתוכל לקיים יחסי אישות, וללדת בטוח שלא תוכל לעולם, אם מחובת הרופא להודיע על כך לבחור שעומדת להנשא לו כדי להסיר מכשול מלפניו ומבלי כל חשש ללה"ר.

ש א ל ה .

כ"ג כסלו תשמ"ג.

לכבוד הרב הגאון א. י. וולדינברג שליט"א.

כבוד הרב שליט"א.

אני מקוה כי בכודו זוכרני בעת עבודתי בבי"ח שערי צדק כרופא במחלקת נשים, כעת אני עובד בבי"ח לניאדו בקרית צאנו נתניה, וכן במרפאת פוריות במרפאה המרכזית של קופ"ח מרפאת זמנהוף בת"א. באחרונה נמצאת בטיפולנו אשה, רוקה בת 19 שפנתה אלינו בגלל אי הופעת הוסת, במסגרת הבדיקות שבצענו אצלה נמצא כי אין לה לא נרתיק ולא רחם

אלא שחלות בלבד, וזהו תסמונת נדירה הידועה בספרות. מכיון שהאשה עומדת להנשא ולאחר שהוסברה לה הבעיה במדויק היא בקשה מאתנו לבנות לה נרתיק בנתוח פלסטי על מנת שתוכל לקיים יחסי אישות, והסבר לה בפירוש שללדת לא תוכל לעולם, ואכן נתחנו אותה, הנתוח עבר בשלום ובהצלחה מירבית כך שאדם בלתי מקצועי לא יוכל לגלות שאין מדובר בנרתיק טבעי. הבחור אתו היא עומדת להתחתן אינו יודע כלל על הבעיה של אשתו, והאשה בקשה בכל לשון של בקשה שלא נספר לו על כך דבר.

שאלתי מכבודו היא, האם מחובתי לספר לבחור גם אם אין הוא פונה אלינו בדבר אשתו לעתיד, או אולי רק אם הוא יפנה בשאלה מפורשת, והאם יש דמיון בין בעיה זו ובין בעיה של אשה החולה במחלה ממארת ועומדת לפני נשואין שאו נפסק כי יש לספר לחתן.

כמובן שאותה בעיה קיימת במקרים דומים כאשר ברור שהבחור עקר לחלוטין—אשכיו מנוונים לחלוטין ולפי ידיעת מדע הרפואה היום אין לו תקנה, האם מחובתינו לגלות את אונה של הנערה אתה עומד הוא להתחתן ולהסיר מכשול מלפניה.

בכל הכבוד

ד"ר יעקב ממט

מחלקת נשים בי"ח קרית צאנו ע"ש לניאדו, נתניה.

ת ש ו ב ה .

בי"ח, ו' סבת תשמ"ג, ירושלים עיה"ק תובב"א.

לכבוד הרופא הנכבד ד"ר יעקב ממט נ"י

רופא במחלקת נשים בביה"ח קרית צאנו, נתניה.

שלום רב.

יקרת מכתבו קבלתי לפני יומיים, והנני להשיבו בזה על שאלותי.

לדעתי מחויב הרופא לגלות לבחור ממום הבחורה הגם שלא עולה על דעתו לפנות אליו בשאלה על מצבה מפאת חוסר ידיעה מהחיסרון הגם שהבחורה ביקשה ממנו שלא לספר לה, אין לו לשמוע לה, ואותו הדבר אם קורה להיפך שהבחור עקר הבחורה איננה יודעת מזה מחובתו להודיע מזה לבחורה, ואבטס את דברי בהלכה.

א) הרמב"ם בפ"א מה' רוצח ושמירת נפש הי"ד

פוסק ח"ל: כל היכול להציל ולא הציל עובר על לא תעמוד על דם רעך, וכן הראה את חבירו טובע בים או ליסטים באים עליו או חיה רעה באה עליו ויכול להצילו הוא בעצמו או ששכר אחרים להצילו ולא הציל או ששמע עכו"ם או מוסרים מחשבים עליו רעה או טומנים לו פח ולא גלה און חבירו יהודיעו או שידע בעכו"ם או באונס שהוא בא על חבירו ויכול

לפייסו בגלל חבירו כיוצא בדברים אלו, על דם רעך עכ"ל. רבוזה הלשון נפסק תכ"ו [אלא] בלשון "או ששכר או "או שישכור אחרים שכר אחרים במקום ואכמ"ל.

למדנו מדברי הרו של לא ת כשהמדובר על שפיו כל העומד מנגד זו את חבירו מכל רז שטומנים לו, ולא ד מזה הן באופן פיו, הרעה, והן על ידי אונן חבירו, ואיננו על לאו של לא תעו ומעשה, לנידוננו, גדול מזה

לו פח מראש שלא מנוע מלקיים מצוח עולם? והלא בהוד גדול אשר יוכל כח וכעת מחוסר ידיעו אל טבח יבוא, עד ולא ידע כי בנפשו מוטל חוב גדול לו הדין שכל מי שיו מזה, דהוא פשוט? אזהרת התורה של מזה תאמר כי אין מזה יהא סמא טעות ולבקש לחייו הקדושין אי אפשר מתנה שתהא מקוד ל"ט וסי' קט"ז ויו אין הדבר כן, כי ושמירת פח זמן שיעבור? ומל בעבותות אהבה? לכתחילה שיצטרך זה, לא בנקל יעו קשה הדבר, ועד? הגיף בכמה וכמה את הבעל ימים ע לבעל בהפסדי סכו לקבל את גיטה.

ה רוצח שהרג בזוהן אין ממתין לזוהן הנשים ולא הרואה אותו עד שיטוב לבית דין וכו'... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

ה רוצח שהרג בזוהן אין ממתין לזוהן הנשים ולא הרואה אותו עד שיטוב לבית דין וכו'... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

יב רדף אחר פרוס והפכה ושכב עמה והפכה וכו'... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

יב רדף אחר פרוס והפכה ושכב עמה והפכה וכו'... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

יג כל היכול להציל באבן או בחרטום או בחרטום או בחרטום... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

יג כל היכול להציל באבן או בחרטום או בחרטום או בחרטום... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

יד כל היכול להציל בחרטום או בחרטום או בחרטום... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

יד כל היכול להציל בחרטום או בחרטום או בחרטום... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

ענין: אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

ענין: אף זו מצות לא תעשה שלא לחוס על נפש הרודף... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

משנה למלך... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

משנה למלך... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

מצות מיומנות... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

מצות מיומנות... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א ב

מסקנה ומיני גזרי אומה לא קפ"ל... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

מסקנה ומיני גזרי אומה לא קפ"ל... כסף משנה נזיקין. הלכות רוצח ושמירת נפש פ"א

למיסו בגלל חבירו להסיר מה שבלבו ולא פייסו וכל כיוצא בדברים אלה. העושה אותם עובר על לא תעמוד על דם רעך עכ"ל.

ובזה הלשון נפסק בפשיטות גם בשו"ע ח"מ סימן תכ"ו [אלא דבמקום שלפנינו ברמב"ם הנוסחא בלשון "או ששכר אחרים להצילו", בשו"ע שם הגירסא "או שישכור אחרים להציל" ויש נפ"מ מזה לענין אם שכר אחרים במקום שיכול להציל בעצמו אם מהני ואכמ"ל].

למדנו מדברי הרמב"ם והשו"ע הנו" שבכלל האיסור של לא תעמוד על דם רעך כלול לא רק כשהמדובר על שפיכות דמים ממש, אלא הוא כולל על כל העומד מנגד ונמנע מלעשות פעולה כדי להציל את חבירו מכל רעה שחורשים עליו או מכל פח שטומנים לו, ולא דוקא רציחה ממש, והוא יכול להצילו מזה הן באופן פיזי, הן על ידי פיוס שיפייס את הושב הרעה, והן על ידי הקדמה להקדים לגלות מזה את אוזן חבירו, ואיננו עושה זאת, בכל אלה הוא עובר על לאו של לא תעמוד על דם רעך.

ומעתה, לנידוננו, היש לך חרישת רעה וטמינת פח גדול מזה, ממי שרוצה לאמלל בחור להטמין לו פח מראש שלא יוכל להביא תולדות בחיה, ויהא מנוע מלקיים מצות פריה ורבייה ולעסוק בבנינו של עולם? והלא בהודע לו לאחר מיכן מזה ילקה בהלם גדול אשר יוכל כתוצאה מזה לחלות בגופו או בנפשו, וכעת מחוסר ידיעה הוא הולך אחריה פתאום כשור אל טבח יבוא, עד יפלה חץ כבדו כמהר צפור אל פח, ולא ידע כי בנפשו הוא, וא"כ היעלה על הדעת שלא מוטל חוב גדול להודיעו מכך? ולכן ברור הדבר ע"פ הדין שכל מי שיודע מזה ואיננו מגלה לו להזהירו מזה, שהוא פשוט עומד על דמו, כי הדבר כלול בכלל אזהרת התורה של לא תעמוד על דם רעך.

מה תאמר כי אין הדבר נורא כל כך, כי בהודע לו מזה יהא סמא בידיה לתבוע אותה לדין על מקח טעות ולבקש לחייבה בקבלת ג"פ, כי לדרוש הפקעת הקדושין אי אפשר דהרי מקדשה וכונסה בסתם ואיננו מתנה שתהא מקודשת לו ע"מ כך וכך (יעיין אה"ע סי' ל"ט וסי' קט"ו) ויוכל לדרוש רק לחייבה בג"פ.

אין הדבר כן, כי מלבד שיש כאן עכ"פ חרישת רעה וטמינת פח עד שיודע לו מזה, ומי יודע כמה זמן שיעבור? ומלבד שקשין גירושין לאחר התקשרות בעבותות אהבה עם אשת בריתה, ואסור לגרום לו לתחילה שיצטרך לבסוף להגיע לידי כך, חוץ מכל זה, לא נבקל יעלה לו הדבר, ומי כמוני יודע כמה קשה הדבר, ועד כמה שהאשה תוכל להשתמט מקבלת הג"פ בכמה וכמה אמתלאות ודרכים בלזות, ולעגן את הבעל ימים על שנים, ובהרבה פעמים הדבר עולה לבעל בהפסדי סכומי כסף גדולים כדי לפצותה שתסכים לקבל את גיטה.

ולתתמך על קבלת היתר נשואין במקרה של סירוב מצידה לקבל את הגט, גם זה לא עולה הדבר כל כך בנקל, וצריכים לעבור כמה גלגולים עד שמשיגים זאת, וכבר רמז מכל זה בספר שו"ת אור גדול סי' ה' ס"ק י"ב בכתבו: "וידוע הוא אשר כמה וכמה הרפתקאות של צער ועינוי נצרך לסבול בעתים הללו עד שיוכל לגרשה בע"כ או לישא אחרת עפ"י היתר מבי"ד אף היכא דהדין עמו ע"ש, ואם בזמנו כך בזמנו על אחת כמה וכמה, וגם כשיקבל סוף סוף את ההיתר נשואין אוי מתחילה פרשה חדשה של סבל, כי לא יהבו ליה אחריהא, דלא כולן מתרצות להנשא עם שכזה אשר תמצא אצלו את צרתה בצידה.

ואם כן מה רב הוא איפוא שפיכות הדמים (תרתי משמע) והסבל הגופני והרוחני שתגרם לו מזה, ולכן כל המונע את עצמו מלגלות לו על הדבר מראש, מלבד שנמצא עומד על דמו, הוא גם מונע א"ע ע"כ מלהשיב לו אבידת גופו ואבידת ממונו גם יחד הנשקפת לו מכך.

[ואני מהרהר שאילי יתכן שגם אסור בכלל לחיות עפ"י דין תורה עם אשה שכזאת אשר לא רק שאין לה רחם טבעי, אלא אין לה גם נתיק טבעי כי אם אשר בנו לה נתיק בניתוח פלסטי, והדעת נוטה לומר שיש בכה"ג חשש משום הוצאת זרע לבטלה, כמטיל על העצים והאבנים, בהיות ואין כאן משום צד בשר מבשרה הטבעי של האשה, ועוד חזון למועד לברר זאת בע"ה ובל"ג, ובנידוננו ברור הדבר שגם בלי זה מחויבים לספר ולהודיע לו מחסרונו וכנ"ל].

וכן להיפך, כשבחור רוצה לאמלל איזה בחורה שתשאר בודדה כל ימיה, ולא תהא לו חוטרא לידה ומרא לקבורה, (עיין יבמות ס"ה: וכתובות ס"ד, ורמב"ם פט"ו מה' אישות ה"י, ואה"ע סי' קנ"ד סעי' ו' ע"ש), בודאי ג"כ שמי שיודע מזה מחויב לגלות על הדבר לבחורה, וחלים על כך ככל האמור.

ב) כאמור, להעלים עין ולתת להנשא עם בן או בת זוג אשר לו או לה חסרונות האמורים, הוא לו או לה הרבה יותר מאבידת ממון, שמחויבים בהשבתם ובהצלתם שלא יאבדו, וזה גובל במדה מרובה עם חיוב השבת גופו, וישנו בדבר זה גם משום הצלת עשוק מיד עושקו.

ובדומה לזה ראיתי שכותב בספר פתחי תשובה על ארץ סי' קנ"ו וז"ל: כל ספרי המוסר מרעישים העולם על עון לה"ר, ואני מרעיש העולם להיפוך עון גדול מזה וגם הוא מצוי יותר, והוא מניעת עצמו מדבר במקום שנצרך להציל עשוק מיד עושקו וכו' לענין ממון הוא בכלל השבת אבידה וכו' וכן בעניני שידוך הוא יודע שהוא איש רע ובליעל רע להתחתן עמו, כולן בכלל השבת גופו וממונו עי"ש.

ואם ככה הדבר במניעת עצמו מלדבר בעניני שידוך בנוגע לסתם איש רע ובליעל הרוצה להתחתן עם איזו

בספרות.
ברה לה
ה נתיק
אישות.
ים זאכן
מירבית
ין מדובר
תתן אינו
ישה בכל

- לבחור
צתיה, או
יש דמיון
ז ממארת
לחתן.
ם כאשר
לחלוטין
ה. האם
זה עומד

ז
נתניה.

נ.
ניה.

להשיבו

הבחורה
אלה על
הבחורה
ה. האותו
ה איננו

ש הי"ד
לא הציל
את חבירו
עה באה
אחרים
מחשבים
הודיעו
רו ויכול

70

ציץ אליעזר חט"ז

אשה שצדיק לא כ"כ ברור שיהא רע גם לו וגם סמיא בידו להטיב דרכיו, בכל זאת מעלים עליו חיוב של הצלת עשוק מיד עושקו לגלות האשה מזה באשר הוא שם, ובאים עליו גם מכח של השבת גופו וממונו, על אחת כמה שישנו חיוב כזה על כגון נידוננו שהמום והחיסרון ברור ומבורר וההונאה גלויה ואין בידם לרפאות א"ע, ועל כן לית דין צריך בחשש שאסור להיודע מזה למנוע עצמו מלדבר ומלגלות מזה להצד שיפגע מזה והוא בכלל חיוב השבת גופו וממונו גם יחד, ובכלל חיוב הצלת עשוק מיד עושקו.

ג) והללום ראיתי גם בבפר הפץ חיים להגה"צ הבעל משנה ברורה ז"ל בכלל ט' סעי' ד' שפוסק במפורש על בכדומה לזה שאין לעמוד מנגד ולא לדבר ולחשוש משום איסור לשון הרע, אלא שמותר וגם יש חיוב לגלות, והיא זה דכותב שם, דאם אחד רואה בחבירו שאחד רוצה להשתדך עם אחד ויודע להרואה כי החתן יש לו חסרונות עצומים והמחותן אינו יודע מזה ואילו היה יודע לא היה מתרצה לזה, יש לגלות לו, ובסעי' ו' מפרט הח"ח ז"ל מהות החסרונות, וכותב, דהיינו אם החיסרון הוא מצד חולי גופי המחותן אינו מכיר אותו מצד שהוא דבר פנימי אשד לא נגלה לכל, פשוט הוא דאין על המגלה ענין זה חשש איסור רכילות, וכמו כן היכא שהוא בליהפוך, כשיש חיסרון מצד הכלה, ממשיך הח"ח ז"ל לפסוק בסעי' ז', דאם מי שהוא יודע חולי הפנימית שיש במשודכת אך הם מסתירים מהחתן, אין על המגלה חשש איסור רכילות, ויודע להפול זאת ההלכה גם בסעי' י' שם וכותב, דאם יודע שהמשודכת יש לה מחלה פנימית אשר לא נגלה לכל והחתן אינו יודע מזה מותר לגלות לו מזה, ובל"מ דאיפוא מתאמור בח"ח ז"ל במכש"כ על כגון מום גדול כבנידוננו שאין כל חשש של איסור

לה"ר מלגלות מזה להצד השני, ומה הדין היכא שכבר משודכים ז"ל, אם מותרים או מחויבים אפ"ה לגלות עדיין מזה לצד השני? והנה הח"ח בבאר מים חיים שם בס"ק ט"ו נוגע מזה, ומבאר שהחיתור בזה הוא הגם שהיא כבר משודכת לו והגם שהשידוך יתבטל ע"פ דיבורו ורק מסתפק שם על האי גונא היכא שהיודע מזה הוא רק יחידי ואין שני עדים על כך עיי"ש.

ו) ונראה דבכגון נידוננו לא שייך תקי ספיקא של הח"ח ז"ל, דראשית הא ניתן לברר אמיתות הדבר על נקלה ע"י בדיקה רפואית כל שהיא, ועוד זאת הא למעשה, כפי היוצא ממכתב כב"ר אלי, בנידוננו, יודע מזה כבר גם לשני עדים ויותר, ה"ה הסגל זרפואי שטיפלו בו.

[ואגב, מעניין הדבר שדין המשנה בשבועות ד' כ"ט ע"א דאם אמר לעדים בואו והעדוני, שבועה שלא נעידך וכו' זו היא שבועת שוא וכו', פוסק הרמב"ם אותו בפי' מה שבועות הלכה ט"ו גם בנוגע לעד יחיד

היודע עדות לחבירו, ובהדגשת נימוק "מפני שהוא מצוה להעיד", ויעיין מה שנו"ב בשיטת רמב"ם זאת בספר חקרי לב חז"ר"ה' עדות סי' י"ד, וכן בספר אמרי בינה חז"ר"ה' עדות סי' ח' יעיי"ש ואכמ"ל].

והיתרה זאת לבאר, דהגם שהח"ח ז"ל מדבר בכל דבריו לכאורה רק מהיתר לגלות, ולא מוכיר בדבריו שיש גם חיוב על כך, מכל מקום נראה ברור שהוא זה מפני דבזה הוא דקעסיק בספרו לברר ולפסוק מה שאסור לדבר משום ליתא דלה"ר ורכילות, ומה שמותר, ולכך בא בדבריו שלפנינו ומשמיענו שבכגון הנ"ל אין איסור לה"ר ורכילות ומותר לדבר ולגלות, ואם כן ממילא כבר ברור הדבר כי אז יש כבר חיוב על כך לגלות, מפני דבענין כזה הדבר מובן מעצמו דאם מתברר בפנינו שאין איסור אזי ממילא הפועל יוצא מזה הוא שיש כבר חיוב לתניח ולגלות משום לא תעמוד וכו' וכנ"ל, וגם הח"ח יסבור בפשיטות בכזאת, ורק לא אזכיר מפורש מזה היות שאין זה מותרת ספרו, הדגשתי לכתוב בלשון "ורק לא מוכיר מפורש מזה" מפני דכד דייקנו בדבריו ניתן להבין שלמעשה ברמז הוא מרמז גם על חיוב, כי בסעי' ד' כותב בלשון "יש לו לגלות לו" ומשמעות לשון זה של יש מובנה לא רק שמותר אלא שגם מחויב בדבר לגלות לו.

וגם זאת לבאר, דסתמן וסתמתן של דברי הפזץ חיים משמעותן שהמדובר והמכוון לאו דוקא בהיכא שהמחלה מסוכנת, אלא המדובר והמכוון על כל סוג מחלה שהיא המקוננת בגוף ואיננה בת חלוף ונמצאת באחד מן הצדדים וגורמת לסבל ואי נוחיות והפרעות בחיים וכו', ושיש ליודע לגלות מזה לצד השני, ופשוט, ומעלתה, היש לך חיסרון יותר גדול מזה כאשר לאחד מן הצדדים חסר אצלו אבר-ילידה, אשר על פי רוב כל דבר התקשרות אחד למשנהו בא כמעט רק עבור דבר זה כדי להעמיד תולדות? ואשר למטרה זאת מכוון הצד האלקי לעזוב איש את אביו ואמו ולהירבק עם אשתו, ובפרט לגבי האיש אשד מצוה ועומד על הדבר הזה לפרות ולרבות, וכמ"כ היש לך איפוא טמינת פה ואונאה יותר גדולה מזו כאשר האחד לא מגלה למשנהו מהחיסרון והמום הזה שניתן להחשב מהחסרונות המומים היותר גדולים בחיי המשפחה?

באשר על כן כאמור לדעתי נעלה הדבר מכל ספק שמחויב הרופא לגלות לצד השני מהמום הגדול הזה, והחויב לגלות הוא אפילו כשהיא כבר משודכת וכנו' בדברי הח"ח ז"ל.

ד) אוסיף עוד להבהיר כי בנידוננו יש לו לעשות לגלות מזה לבחור אפילו כב"ר נענה על אתר למבוקשה של הבחורה שלא לגלות מזה לבחור והבטיח לה על הדבר.

ובגדולה מזו מצינו להרמ"א ז"ל ביו"ד סי' רכ"ט סעיף ו' שפוסק שהנשבע שלא לגלות לחבירו דבר שיצילנו מן ההפסד הוה נשבע לבטל מצוה

ואינו חל, והנ"א של לכל אבידת א' לכגון היכא שרק להפך הבטחתו וכ מהפסד גדול כזה והגם שהרמ"א ל להתיר תח עדיף ממה שהוא נ בפועל, אבל בהבני התרה אפילו לכתו הדבר לבחור, הרי שיש איסור בדבר (ה) דברי הרמ"א שיש ע

הרופאים, דהרי כ' כפי המפורסם, ל' איפוא כשרופא מג או אפילו בלי הסנ איסור שבועה שנמ לו בכזאת?

אבל לפי דברי ה השבועה על ולכל היותר מוטב על שבועתו כפי ה לגלות.

ו) והתחשבתי די יו לעשות התרה לפני על דבר הרשות ה וכשהשבועה היא כן כדמצינו שמבארים סק"א, ושער המספו בס"י ל"ד ס"ק י"ד אבל התרה שפיר בכזאת כדי?

באמת בדומה לזה כ"ח סעיף ה' וכותב העדות עד אחד, דמ על ידי חרטה היות חבירו ע"ש, ודון מיו ובכלל נזהרתי לכת לעשות התו

גיטא ולומר שהרופא בכלל בשעת שבועה שלא לגלות דבר א' דבר תורה, כשם שמי לגלות דבר שיכול לסו כגון לגלות מחלה מד ממנו שלא לבוא במגו

וק "מפני שהוא יטת רמב"ם זאת י"ה. וכן בספר צ"ש ואכמ"ל].

ד"ל מדבר בכל גלות, ולא מזכיר קום נראה ברור "ו לברר ולפסוק " ורכילות, ומה ו ומשמיענו

ת ומותר לדבר רבר כי אז יש זה הדבר מובן זור אזי ממילא להגיד ולגלות סבור בפשיטות שאין זה מטרת מזכיר מפורש הבין שלמעשה " כותב בלשון של יש מובנה גלות לו.

דברי התפק זן לאו דוקא המכוון על כל חלוף ונמצאת ויות והפרעות השני, ופשוט.

כאשר לאחד ידה, אשר על כא כמעט רק למטרה זאת אמו ולהדבק ה תעמד על ש לך איפוא ור האחד לא יתן להתשב ' המשפחה ? ר מכל ספק שני מהמום שהיא כבר

לו לעשות נענה על מזה לבחור

סי' רכ"ט ולא לגלות לבטל מצוה

71

ואינו חל, והגרי"א ז"ל בס"ב מסביר שהוא בכלל המצוה של לכל אבידת אחיך ע"ש, וא"כ דון מינה עוד במכש"כ לכגון היכא שרק הבטיח ולא נשבע שבדאי שיכול להפר בהטחתו וכן לגלות לצד השני כדי להציל אותו מהפסד גדול כזה וכנ"ל.

והגם שהרמ"א שם מוסיף וכותב, דמכל מקום יש להתיר תחילה את השבועה ואח"כ לגלות דלא עדיף ממה שהוא מדרש חכמים ע"ש, וזה מיהת כשנשבע בפועל, אבל בהבטחה בלבד פשוט הדבר שא"צ לשום התרה אפילו לכתחילה ויכול, וגם מחוייב, לגלות את הדבר לבחור, והרי ברור הדבר שאילו היה יודע מתחיל שיש איסור בדבר שלא היה מבטיח שלא לגלות.

ה דברי הרמ"א הנ"ל ישמשו לנו מקור בית אב למה שיש עוד לדון בנידוננו בקשר לשבועת הרופאים, והרי כל רופא שנכנס לתפקידו הוא נשבע, כפי המפורסם, לשמור על "סודיות רפואית", ויוצא איפוא כשרופא מגלה סוד רפואי בניגוד לרצון החולה, או אפילו בלי הסכמה מצידו, הרי הוא עובר ע"כ על איסור שבועה שנשבע על כך שלא לגלות ואיך נתיר לו בכזאת ?

אבל לפי דברי הרמ"א הנ"ל נמצינו למדים שלא חלה השבועה על כגון דא דהו"ל נשבע לבטל מצוה, ולכל היותר מוטב לכתחילה לעשות מקודם התרה על שבועתו כפי הדין שמתירים לדבר מצוה, ואח"כ לגלות.

ו) והתחשבותי דיתכן דבכגון דא דשבועת הרופאים, יתכן כי בתור רופא צריך בדייקא לעשות התרה לפני שיגלה, והא השבועה היא בכלל על דבר הרשות ועל דבר מצוה, והא כללית היא, וכשהשבועה היא בכלל הא היא חלה גם על דבר מצוה, כדמצינו שמבארים כן האורים ותומים בחז"מ סי' כ"ח סק"א, ושער המספס סק"ב, ופ"ת בסק"ג, וכן בפ"ת בסי' ל"ד סי' י"ד, בנוגע להעדאת עדים יע"ש.

אבל התרה שפיר מועיל בזה, וגם צריך לעשות בכזאת כדי שלא יעבור על המצוה, וכפי שמבאר באמת בדומה לזה הערוך השלחן בחז"מ שם סימן כ"ח סעיף ה' וכותב שבמקרה שחלה השבועה לענין העדאת עד אחד, דמכל מקום מצוה להתיר לו השבועה על ידי חרטה היות הוא דבר מצוה כדי להציל ממון חבירו ע"ש, דון מינה ומינה.

ובכלל נהרתי לכתוב בה בלשון של "יתכן" שצריך גיטא ולומר שהרופא, זבפרט הרופא הדתי, לא כחן בכלל בשעת שבועתו "שבועת הרופאים" לכלול בה שלא לגלות דבר אשר בהמנעותו מלגלות יעבור על דבר תורה, כשם שפשוט הדבר שלא כלול בה שלא לגלות דבר שיכול לסכן את הציבור, או אחד את משנתו, כגון לגלות מחלה מדבקת אצל פלוני ל"ע כדי שיתרו ממנו שלא לבוא במגע אתו, וכל החזמה לזה [והרי אין

משביעים זאת בלא על דעתך וכו'], וא"כ אין בכלל שאלה של חלות שבועה זאת על כגון מקרים חריגים כאלה, וממילא אין גם בכלל מקום להצרכת התרה, (ז) לאורך כל האמור המסקנה להלכה לדעתי היא, כי כבוי מחוייב לגלות לבחור מהמום הגדול הוזה שאצל הבחורה אפילו אם הבחור לא יפנה אליו בשאלה מפורשת על כך, ומהיות טוב שיעשה מקודם התרה אצל שלשה מחשש שבועת הרופאים, על מקרה שיש לה חלות על כגון דא, ועל מקרה שנרצה לחשוש לאולי היא חלה בכלול גם על דבר מצוה.

אלא ברצוני ליעץ לו עצה הוגנת נוספת, והוא זה, שלפני שיגלה לתבואר מהחיסרון שאצל הבחורה (וכן יש לעשות גם במקרה הפוך) יזמן אליו את הבחורה ויסביר לה בשפת-נועם מחובה זאת המוטלת עליו על פי דין תורה לגלות ממום זה לבחור, פן על ידי כן תסכים בעצמה לגלות מזה לבחור, וע"כ ימנע עלבון ובושת פנים ממנה, ואם לא תאבה שמוע לו אזי יא נקי מכל, ויגלה לבחור ממומה גם בלי הסכמתה כדי שלא יעבור על לאו של תעמוד על דם רעך, וכדי להציל עשוק מיד עושקו, ולקיים מצות השבת גופו וממונו גם יחד, הכל כפי שנתבאר לעיל בדברינו בע"ה.

והנני בבכוד רב וזכרתי מרובה

אליעזר יהודה וולדינברג

סימן ה

א. התומך בלומד תורה שוע"י תמיכתו ניתנת לו האפשרות ללמוד תורה מתוך הדחוק ומתנה שיהא לו חלק בתורתו אם יש לו חלק גם בהלימוד מתוך הדחוק.
ב. הלאו דלפ"ע אם נחשב כענף מהעבירה הפרטית או שהוא לאו נפרד וכולל ואין לו שייכות לעצם סוג העבירה שחבירו נכשל על ידו.

ב"ה. כ"ד סין חשמ"ג. ירושלים עיה"ק תובכ"א:

לכבוד ש"ב היקר הרב הגאון המצוין זך הרעיון וכו' מוה"ר צבי פסח פרנק שליט"א.
בעה"מ ס' היקר "שעשועי צבי".

אחרשכת"ר באהבה.

יקרת מכתבו קבלתי בשבוע שעבר, ואני מודה לו על דבריו הנעימים אודות ספרי החוש שו"ת צ"א חט"ו, המברך יתברך בכל מילי דמיטב ברוח ובגשם.
ד) נהגתי במיוחד מנעם צוף אמריו על אודות דברי הגרי"ח ממאלוזין ז"ל המובאים בספרי החוש סי' ל"ה שאמר להלומד תורה בה"ל: אך זאת תניד

ולכן נראה לי להגדיר הענין עי"ז שנעריך את הדבר אם במצב כזה האדם היה יוצא להציל את רכושו מנוק. ואם היה יוצא לגרש את השודדים כדי שלא יגזלו רכושו במצב כזה ודאי שצריך לצאת גם להצלת נפש ואינו יכול לפטור עצמו בטענת ספק סכנה לעצמו. ואם האומדנא היא כי היה מפקיר את רכושו מפני ש"כל אשר יתן לו יתן בעד נפשו" אין לחייבו לצאת להצלת חברו. וכן אם היה קופץ לנהר להציל חפצי ערך שלו משטפון ודאי שמחויב לעשות זאת בשביל הצלה, ואם לא יעשה כן עליו נאמר "לא תעמוד על דם רעך".

ד. דיני קדימה בנוגע להצלת נפשות

גפרש עכשיו בקצרה דיני קדימה בנוגע להצלת נפשות שהזכרנו קודם. המשנה ^{במסכת} בהוריות (ד' י"ג) מפרשת לנו דיני קדימה בנוגע להחיות, היינו להצלת נפשות (כך מפורש בגמרא שם, וכן במס' גזיר ד' מ"ז ע"ב מתוך מר זוטרא דמיירי להחיותו ופירשו בתוס' שם (ד"ה והתניא) דאם גפל גל על שניהם — כהן משוח כהן לסגן וכן לפי הסדר) והסדר הוא כך חכם קודם למלך, מלך — לכה"ג, כה"ג — לגביא; מרובה בגדים קודם למשיח שעבר — משוח קודם לסגן וכו', ובמשנה שאחריה הסדר הוא: כהן — לוי — ישראל — ממזר וכו' וכו' ומסיק "ממזר ת"ח קודם לכה"ג עם הארץ". שם לא הזכירו לא קרובים חוץ מאביו וכן רבו ולא שכנים.

ולענין פדיון שבויים ומתן צדקה ישנו סדר אחר לגמרי והוא סדר הקורבה במשפחה ובמקום: אב קודם לבן, בן — לאח, אח מאב — לאח מאם וכן במשפחה הקרוב קרוב קודם. אח"כ שכנים, עניי עירו וכל אדם. עיין טור יו"ד סי' רנ"א.

רואים אנו כאן שתי אמות-מדה לענין קדימה: בפקו"נ — לפי החשיבות של האדם, כסדר המפורש בהוריות. בפדיון שבויים כשאינו סכנה ובמתן צדקה — לפי הקורבה. והסברה מובנת כי במקום שיש לומר כי הנצרכים יפנו כל אחד לקרובו ולמכריו לפדותם ולתמוך בהם שורת הדין היא כל אדם אפשר לומר כי הללו יפנו לקרוביהם וכדומה ההצלה היא לפי החשיבות וזו היא הדרגא של הקדימה (חוץ מאביו ואמו ורבו שהוא מחויב במיוחד להקדימם).

ובמתן צדקה מפרש בתש' חכם צבי (שו"ת סי' ע') שיש חלוק בין הנותן משלו ובין המחלק מכספי צדקה, דאם נותן משלו מקדים לקרובים ושכנים וכדומה, אבל המחלק מכספי צבור תמיד מקדים לפי חשיבותו של המקבל (ושוב לאב ולאם ולרבו שהוא מחויב בכבוד זכות קדימה).

ומעניין מה שכותב הרע"ב בפירושו לאבות (פ"ה מי"ב), כי אם אחד מהתלמידים מהיר לשמוע ולאבד והשני קשה לשמוע ולאבד ואין לו מזון לספק אלא לאחד מהם יקדים את הקשה לשמוע על המהיר לשמוע.

הארכתי בענינים אלה במק"א, וכאן אני מסיים במה שנוגע להשאלות שהזכרתי בראשונה כי כשאינו סממני הרפואה מספיקים ויש כאן חשש סכנה וצריכים לבחור חולים עפ"י זכות קדימה יקדים לפי חשיבותם העצמית, כמפורש במשנה דהוריות ולא יתחשבו בקרבת משפחה או בידידות. אולם אם אין סכנה בדבר או מי שנותן משלו יש לו הרשות להקדים לקרובים ולשכנים כמו שהזכרנו. אבל בבית חולים ובמוסד צבורי אחר אין הדרגא לפי קרבת המשפחה של המחלק אלא לפי חשיבות בלבד. גומר אני פרק זה ומוסיף הערות אחדות.

בני עירו אזי איש קודם לאשה, כהן קודם ללווי, לוי לישראל, מבוגר קודם לילד, וכל הגדול בחכמת התורה קודם.
 כאשר לפנינו שני אנשים הזקוקים להצלה, האחד רופא מנתח מפורסם שאם ינצל לחיים יוכל להציל חיי רבים, ואילו השני הוא אדם פשוט. נראה, דיש להעדיף את הרופא המנתח מהטעם שתועלתו לאומה מרובה. אולם יחד עם זאת נראה שיש לחלק בין שני מקרים נפרדים. אחד, כאשר החולים הזקוקים לעזרתו של המנתח כבר קיימים, או שמצוי שיהיו בכל שעה, אזי יש להעדיף את הצלתו על פני הצלת האיש הפשוט. ומקרה שני כאשר החולים הזקוקים לטיפולו של המנתח עדין אינם בעולם, וגם אינו מצוי שיהיו בכל שעה, כך שלפי המצב כרגע אין אף אחד שחיו תלויים בהצלתו של המנתח, אלא זו רק אפשרות עתידית, ובוה אין לאף אחד מהשנים עדיפות על משנהו, ויש לפעול כפי שיבואר בהמשך במצבים דומים, שאין אפשרות לברר מי קודם.

עד כאן נמנו קריטריונים רבים בסדרי העדיפות להצלה, (פרטים נוספים ראה ב"הצלה כהלכה" סי' י"ב) אולם טרם דננו בשאלה, מה הדין כאשר עומדים להצלה קבוצה של בני אדם השווים בכל נתוניהם, ואי אפשר למצוא עדיפות אף לא לאחד מהם על פני חבריו, או שאיננו יכולים להעריך נכונה את מצבם - במי נתחיל ובמי נסיים, את מי נציל ואת מי ננטוש.

ה"פתחי תשובה" (יו"ד סי' קנ"ז אות י"ג) הביא את תשובתו של ה"נודע ביהודה", רבי יחזקאל לנדאו, ומדבריו למדנו לעניננו. בימיו עברו על היהודים תלאות קשות שחזרו על עצמן לא אחת במהלך ההיסטוריה של עמנו בהיותו תחת ממשלתם של גויים. שר עריץ, הזדקק לנערים יהודים שישרתו בצבאו, היה ברור שילד שילקח לא ישוב עוד לבית הוריו ולעמו. השר הודיע ליהודים שכיום מסוים יבואו שלוחיו לקחת את הנערים. אנשי הקהילה הסתפקו, האם רשאים הם למלאות את המכסה הנדרשת על ידי מסירתם של ילדים פורקי העול שבעיירה. כתב להם ה"נודע ביהודה" שאין רשות למסור אף ילד מילדי ישראל לידי השר. ורק באופן אחד יש להתיר, על ידי הטלת גורל. על ידי הטלת גורל אפשר לקבוע מי מהנערים ימסר ומי לא. וכן כתב ב"ספר חסידים" (סי' תרע"ט) "בג"א שעוברים בים ועמדה עליהם רוח סערה לשבר הספינה או להמביע בים ושאר הספינות עוכרות בשלום בידוע שיש בספינה מי שחייב ורשאים להפיל גורלות על מי שיפול הגורל ג' פעמים זה אחר זה רשאים להפילו בים

וכו". ומביא בהמשך דבריו ראיה מיונה.¹ וכן כתב ה"אגרות משה" (ח"מ ח"ב סי' ע"ה אות ב') לגבי שני חולים השווים בכל - ילך לקרוב מביניהם או יטיל גורל.

ולפי"ז לכאורה בק"ז רשאים בכל מקום שאין יודעים עדיפות לאחד מהנפגעים על פני חברו להפיל גורל, ובאופן זה להכריע מי ימות ומי יחיה, דאם מותר ע"י גורל למסור יהודי להריגה כש"כ שרשאים ע"י גורל להמנע מהצלתו.

אע"פ שנראה שמסירת ההכרעה בידי הגורל, היא כמו השתמטות מקבלת החלטה ומסירת הדבר ביד המקרה העיוור - אין הדבר כך. גם המאורעות שנראים כמקריים, ומתנהגים על פי חוקי המקריות, גם הם מונתגים על ידי בורא עולם שחוקק את החוקים ומפעילם בכל רגע, ובכלל זה חוקי המקריות. ההנחה העומדת ביסוד הטלת הגורל היא, שעל ידי שבני האדם מסלקים את עצמם מלהכריע בדבר, אדרבא תתקבל ההחלטה האוביקטיבית ביותר האפשרית. במקום שנבצר מבינת אדם להכריע גורלות, מוסרים הם את ההכרעה בידי ההשגחה האלוקית, שדרך חוקי הגורל יביע את רצונו הפשוט והמחייב.²

¹ כונתו למעשה שארע עם יונה הנביא, אשר מלחי האניה בה הפליג הבינו שאחד מהם הוא הגורם לפערה המאיימת להטביע את הספינה, והטילו גורל כדי לאתר את האשם, ונפל הגורל על יונה. אולם אין להביא ראיה מהמעשה המובא בתורה: "וישאר שני אנשים במחנה שם האחד אלדד ושם השני מידד ותנח עליהם הרוח והמה בכתובים" (במדבר י"א פ' כ"ו) ופירש"י "נמל ע"ב פתקים וכתב על שבעים, זקן ועל שנים חלק וברר מכל שבט ושבט ששה והיו ע"ב אמר להם טלו פתקיכם מתוך קלפי, מי שמעלה בידו זקן נתקדש ומי שמעלה בידו חלק א"ל המקום לא חפץ בך". דאף שניתן ללמוד מזה שאין פסול בעצם הטלת הגורל, מ"מ אין להביא מכאן ראיה להטלת גורל במקום שנוגע הדבר לדיני נפשות.

² אולם ראה חזו"א (י"ד סי' ס"ט) שכתב שאי אפשר לחייב להטיל גורל, ודחה את ראיותיו של הפ"ת, ומ"מ אם כל הצדדים מסכימים להטלת הגורל כתב שמותר, דאז לכל היותר יחשב כמי שמוסר את נפשו להצלת הרבים דמותר, כדמוכח מפפוס ולוליגוס. ומתוך דבריו משמע שאין להתירם אל הגורל, כאילו נמסר הדבר להכרעתו של בורא עולם. כמו"כ אין להסיק מדברינו שבכל מקרה של ספק יש להעדיף את הטלת הגורל, מהטעם שעל ידיו אפשר להגיע להחלטה האוביקטיבית ביותר, כיון שכבר נמסרה הנהגת העולם בידי האדם, שישתמש בשכלו כדי להנהיגו לתכלית טובה, ורק במקרים המיוחדים שאין שכל האדם מסוגל לפשוט את הספק, רק אז יש להשתמש בהטלת הגורל.

הטלת פרק ל"ז גורל

ריג

באותו אופן בדיוק יש לנהוג כאשר אין באפשרותם של הרופאים להחליט את מי מקבוצת בני אדם הזקוקים להצלה יש להציל, למי לייעד את מנות התרכיבים, או התרופות כשהן מוגבלות. אכן פשוט, שאם ההקפדה על סדר הקדימויות עלולה בעצמה לגרום לפקוח נפש אין לדקדק בזה כלל. וכאשר לפני הרופא נמצאת קבוצת בני אדם אשר מבחינת סדרי הקדימות להצלה, הם זהים או שאי אפשר לקבוע מי עדיף, בגלל לחץ הזמן, רשאי להטיל גורל ביניהם ולהשאיר בידי בורא העולם להחליט את ההחלטה הגורלית.

טענת התביעה

דילמות רפואיות ופתרוןן ההלכתי: כהן, עדי (1) {0} עמוד מס: 211 הודפס ע"י אוצר החכמה
 הדפסה ברזולוציית מסך - להדפסה איכותית הדפס ישירות מן התכנה

יוהנסבורג (יוהנסבורג), דרום אפריקה South Africa, Johannesburg
סיון תשנ"ב

פה. שיקול דעת בקדימות חולים שיש בהם סכנה כשאי-אפשר לסמל במולם בו-זמנית

שאלה:
כאשר יש מחסום במקום פנוי בחדר טיפול נמנץ או מחסור במכונת דיאליזה- ומדיבר במעשים שבכל יום- מה צריכים להיות הקריטריונים של סדרי העדיפויות לקבלת חולים: האם הכללים שבמסכת הוריות דף יג ע"א תקפים להלכה? האם ישנם כללים הלכתיים אחרים?

תשובה:
כאשר ישנו מצב המצריך שיקול-דעת בקדימות החולים, נראה שזהו הסדר:¹
א. יש להקדים חולה שיתרפא לחיי עולם לחולי עולם לחולה שיתרפא לחיי שעה.² חיי שעה מוגדרים - עד שנה, וחיי עולם - משנה ומעלה.³
ב. אם שניהם חיי עולם או ששניהם חיי שעה, צריך להקדים את מי שהגיע קודם,⁴ אלא אם כן זה שהגיע שני מצבו קשה יותר. דבר זה תלוי בהכרעת הרופא.⁵
ג. בדרך כלל קודם החולה שאותו הרופא יודע לרפא, אף אם הגיע אחרי החולה ויתמיאש מרפואתו, ודבר זה צריך שיקול-דעת.⁶
ד. כאשר שניהם שווים בכל הפרטים דלעיל, צריך הרופא לילך לפי סדר המשנה בהוריות, ואם אינו יודע יטול גורל.⁷

¹ ענין בספרנו "במראה תבוא" (היא תשובה פט. 111 במהדורה הראשונה).
² "אגרות משה" (חוש משפט ח"ב סי' עג, ב וכן סי' ע"ה, ב).
³ שם (שם סי' ע"ה, ב).
⁴ שם (שם סי' ע"ה, א וסי' ע"ה, ב).
⁵ שם (שם סי' ע"ה, א).
⁶ כ"י.
⁷ כ"י, וכן שם (סי' ע"ה, ב).

ירושלים, ישראל
מרחשוון, תש"א

פט. סדר עדיפות להצלה במצב של ניקוח נפש (התקפת גזים ל"ע).

שאלה
אני משמש אחראי לביטחון באולפנא, שבה כ-80 בנות וכ-20 עובדי הוראה. סופקו לי כ-20 מסיכות אב"כ לצורך תירגול. בינתיים, הן נשארו אצלנו למרות שהבנות כבר תורגלו. במקרה של התקפת אב"כ (ותוך התראה קצרה) - דבר שאני מקווה שלא יתרחש - למי לתת את המסיכות? אני מעריך שהמועמדים לקבל את המסיכות הן כ-80 בנות, 8- עובדי הוראה והמזכירה, אך יש רק כ-20 מסיכות.

תשובה

מן הראוי, להכין חדר אטום, ע"פ ההוראות של השלטונות המוסמכים. ואז, הצורך במסיכות אינו קריטי.

א. אם הסכנה קיימת בצורה שווה, סדר הקדימויות נקבע לפי השיבות האדם. כפי שנקבע במסכת הוריות.¹

ב. אם הסכנה איננה שווה לכולם, כגון, שישנם זריזים וחזקים שיכולים למלט עצמם למקום מסתור, וישנם חלשים וכגון קשישים ותינוקות, חשופים יותר לסכנה, נראה שאלו שברגת הסיכון הגבוהה, קודמים.

ג. אך נראה, שבנדון דידן קשה לאמוד ולקבוע מי חשוב ממי, ומי בדרגת סיכון גבוהה יותר. ולכן יעשו גורל.²

¹ משנה בתריות, דף י"ג ע"א (הסדר הוא כדלהלן: חכם, מלך, כה"ג, נביא, וכו', כוהן, לוי, ישראל וכו'). וענין מסכת ב"ב, דף ח', ע"א במהרש"א, בחידושי אגרות ד"ה אבל. וענין בספר שבט מיהודה, להרב"י, אונטרמן, עמודים מ"ד וס"ט וענין תחמו"ן ח"ד, עמוד 136. מאמרו של מרן הגאון הרב שאול ישראלי. וענין ש"ת מים חיים להתח"ד הלוי ע' י"ט.
² בשם מרן הגאון הרב שאול ישראלי. ענין בש"ת חוות יאיר, סימן ס"א, ח"ל: "מפני שקבוצת חב"ר, שאם תוגרל נעשה כהונג תדבק בו התשגחה העליונה". ענין עוד שיע"י, י"ד, סימן קנ"ו, בפליט' ס"ק י"ג.

לומר דמות הר"י דש הכמתה בתורה ומ"מ חוט אלא מדבריהם
 ומ"מ במכתב לחוקיהו בחלק השני דף מ"ב ע"ב, ועיין במה
 שכתבתי במערכת ה"ל"ט אות י"ט ולפעמים משתמשים הפוסקים
 בלשון זה (דאורייתא מן התורה) וכונתו דש לדבר הוא סמך באורייתא
 גם הרב קרבן אליהו בדף ס"ב ע"ב כתב דמזוט ביקור חולים הוא
 מדברייהם כמ"ס הרמב"ם וכו' ע"ש שלא זכר דברי הר"י ונראה
 דאף שכתב הר"י בצעם הפיטור משום דעוסק במזוה פפור מן
 המזוה אין להכריח דס"ל דהיא מזוה מדאורייתא דאם לא כן אף
 יתכן לפוטרו ממזוה דאורייתא משום שעוסק במזוה דרבנן וכן נראה
 באמת מפשט דברי הר"י (ואולי מפני זה כתב הרב מחיה אברהם שדוהק
 להרש דברי הר"י דר"ל דאית ליה רמז בתורה דאף דבעלמא לא דחיק לן
 לגרש כן בדברי הפוסקים על גז ההכרה מ"מ סיגנון דברי הר"י דמלאוה
 מהש קאמר דמשום דהיא דאורייתא אמרינן ביה עוסק במזוה פפור מן המזוה
 דאורייתא) ונראה דאין מזה הכרח שהרי הכריחו הפוסקים דגם בעוסק
 במזוה דרבנן אמרינן עוסק במזוה דרבנן פפור ממזוה דאורייתא,
 וכמו שרשמתי לקמן במערכת העי"ן אות מ"ה ע"ש וא"כ אין כ"כ
 הכרח מדברי הר"י דס"ל דהוי מדאורייתא. אך דברי הר"י דס"ל לא
 ידעתי מקומם לביין בדב"ק חולי הם בסיומן דברי הר"י הכל,
 וממ"ש בשו"ת מוה"ר"ח א"ז סי' מ"א ה"ד בס' עמודי אש בהשמות
 ל"ד ח"ק פ"ב נראה דפטי ניהא ליה לומר דביקור חולים היא מדאורי'
 שכתב בשם אביו שקשה אח"ש בגיטין פ"ג ע"ב ה"ז גיטן ע"מ שלא
 תכנסו ל' יום לבית פלוני הרי זה גט ואמאי הוי גט הא הוי מחנה
 עמ"ש בתורה שחם יתלה אחד מבני ביתו א"ל לה שלא תלך לבקר
 את החולה וכו' ואפ"ל סאמר ביק"מ דרבנן הא אמרינן וכו' עכ"ל:
ובעיקר מזוה ע אש יש חילוק בין שאר חולים לחולה מחמת
 מצפה לא יבא ולא יהיה הוא מחלוקת דהרב כהנ"ג
 כתב דמזוה ע אין לחלק בה בין חולי המצפה לחולים אחרים וז"ל
 בעלי ראתן ר"ל לרעה והביאו דבריו הרב קמח סלת בדף קנ"ד
 ע"ב וכתב בשם הרב שלחן גבוה ומי שזמנו לו ליכנס בסכנת נפשות
 ודאיב במצפה ידבק וכן טהנים שלא לבקר חולי המצפה וז"ל חכמי
 המיוחדים לזה בכסף מלא עכ"ל. ובאמת קשה להכריע לשום ד'
 אלהים מרחם ירחם על בריותיו ויטעה שלום במרומיו וימנע מפנה
 וכל דבר רע:

דעת תורה

בין חולי המתדבק או לא (*), ורק חולי ראתן
 אין לבקר ע"ש, [שנשאל בא' שהשכיר לחצירו
 דירה צנינו וקודם שנכנס השוכר לדור שם
 חלתה אשתו בחולי שקורין געל וזכט בלע"ז
 (=לחצת), וטוען המשכיר שמכיון שזה חולי
 המתדבק אדעתא דהכי לא השכיר לו ביתו,
 יעו"ש מ"ש ד"ו צאורק, ובסוף התשו' כתב
 בזה"ל: סוף דבר איני רואה כלל שיוכל משכיר
 זה לומר אדעתא דהכי לא השכרתי וכו', כי מה
 שאומר שהוא חולי מתדבק כולו הכל ומי שלבו
 נוקפו אומר כן, כי השם יתעלה הוא המושתך
 והרופא, ואם הי' כדברי המשכיר בטל כל דיני

למעלה מראשותיו של חולה], דיש חילוק בין
 לדיק לצינוי ובין צינוי לרשע בזה, [הכי איתא
 התם בסוה"ד: ובגין דא אוקמוה מארי
 מתניין המבקר את החולה לא לתיב
 למראשותיו, משום דשכינתא על רישיה, ולא
 לרגלוי, דמלאך המות לרגלוי. האי לאו לכל בר
 נש אלא לצינוי, אבל ללדיק גמור ד' יסעדנו על
 ערש דוי, על רישיה ושכינתא אסתר גופיה עד
 רגלוי וכו'. לרשע גמור מלאך המות אסתר לי
 נכל סטרא וכו' ע"ש] (*). ועי' ... [מחוק]
 דצינוי הקדוש ... דלא ישב מראשותיו דשם
 שכינה שורה, ולא מרגלוי דמלאך המות שם
 וחרצו שלופה.

(* לענ"ד נראה דאין כוונת רמ"א שחייב ליכנס דוקא
 בפנים במקום שיש חשש שיתדבק במחלתו, אלא
 יוכל לעשות כמ"ש כאן בחולי מעיים וכו' לעמוד
 בבית החיצון ולשאול ולדרוש אם צריכין לכבד
 ולרבוץ לפניו וכיו"ב ושומע צערו ומבקש עליו
 רחמים, ובודאי יוצא בזה ידי מצות בקר"ח, שזה
 עיקר תכלית הביקור, (ולא כמו שנוהגים לבוא
 ולהכנס בחטף ולצאת וזו לא מיד).

דעת תורה

ביקור חולים, כי לא מצינו בשום מקום שחלקו
 בין חולי מתדבק לחולי שאינו מתדבק חוץ
 מלענין בעלי ראתן דאסור ליבא אללו וכו', אבל
 בשאר חולי לא אמרינן הכי, עכ"ד הנר"ך
 (לענייניו).

ש"ה? כתי כהנתי
 ושמע דברי הכי
 אותו מקום קרו
 זון ו"י דלונגהא
 ס מדאורייתא או
 ש סברי דאסור
 זורס) ובכל זאת
 !, וכבר כתבתי
 א"ש בריס יומא:
 שם גורס ברכה
 דברי רש"י אין
 מ"מ ס"ל דלא
 על מה שהביאו
 ועבד על זה יש
 שום גורס ברכה
 ו (על מה שהביא
 ז"ל דמ"מ יהא
 כמ"ש שם עכ"ל
 י מוכח דס"ל
 פיר כולל לומר
 ק בשיחה ובכך
 ה דרבנן לחזור
 מור הוא דק"ל
 בס' עמודי אש
 ע"א שהק' על
 הוא גר"ו חשב
 קשות אלא על
 ריע"ש הדרא
 ! כמו שכתבתי
 סי' ס"ז וטעמי
 דף ל"ז ע"א
 י"ל ושיטות

ר כן
 פסל
 שוכב
 ז דר'
 י לרי'
 זי'
 ה שם
 זוקים
 למידי
 זי' (*).

וכו'
 ותירו.
 שכינה
 ז. אלא
 ושו"ע

שע"ף ח': אין מבקרין לא לחולי מעים
 וכו'. עתשו' רמ"א קוסי' כ' דככל
 חולי איכא חיוב ביקור [אלא החולה], ואין לחלק
 (* עי' בית הלל כאן שכבר הביא כל דברי הוזה"ק
 עיר"ש באורך.

ב

ש. לענין זורת הבדיקה של אילס האם חייבת להיות דוקא בדרך המבואר בטושו"ע אה"ע סי' קכ"א ס"ה, או שאפשר לבדוק גם בדרכים אחרים דכהיום יש בדיקה נויורופסיכולוגים מדוקדקת המסוגל לזרר ביתר דיוק עד כמה אילס בר דעת, ורמז מעל' על הכ"י אה"ע שם ד"ה והרמז"ם שהדבר תלוי בדעת הבודקים שיבדקו באופן שימלא לזן דעת כפי האפשר.

ת. יראה לעג"ד דרוז האילמים מלידה הם פקחים מן הדין, אלא דחז"ל לא סמכו ע"ז והוא כעין אפשר לזרר ללא סמכין ארובא, וקיס להו דהאי בדיקה אהני להאומד מדת הדעת שלו בגדר שיכול לגרש, לכן יראה דלהשתמש בתוספת בדיקה עם הבדיקה של כז' אפשר שהוא בגדר אפשר לזרר, מכ"מ עדין לל"ע אם הבדיקה של הש"ס גיטין ע' והשו"ע שם מראה שהוא בגדר פקח, והבדיקה החדשה מראה חסרון דעת, והדבר נוטה להקל כיון דהגיע למדת הדעת של גיטין עפ"י חז"ל, ולהחליף בדיקת חז"ל לגמרי עם הבדיקה החדשה אין לנו, ולע"ק.

ג

ש. ואשר שאל אם אילס כשר להיות מלך שכן חייב בקרה"ת בהקהל.

ת. יראה לעג"ד עיקר הטעם דבע"מ אין ממנין מלך ללא גרע מסנהדרין דחז"ל יצמות ק"א וסנהדרין ל"ו דלריכיס להיות מנוקים מכל מוס גם מוס הגוף, ולמדו מכולך יפה רעיתי ומוס אין כך, וידוע דאין זה דרגא דפסול בעלם הוראת ב"ד אלא דרגא דפסול היות הם ראשי מנהיגים, ומכ"ש מלך בישראל דמלך ציפיו תחזינה עיניך, וכיון דהטעם משום יופי פשיטא דמכ"ש אילס שאין יכול לדבר כלל שהוא בגדר מוס בסנהדרין ומלך, הגם שנימא דאינו בגדר מוס בכהונה לעבודה, כאשר יש אריכות בזה במק"א.

[ומה שהשיב כז' השואל ע"ז דאולי גדר מלך ציפיו תחזינה עיניך רק ציפוי החילון לא באלס לעג"ד אלמת ממש אין לך חסרון יופי של מנהיג גדול מזה, ומה שהעיר ממה רבינו שהי' מלך, עיין רש"י דברים ל"ג-ה', ורש"י ב"ב ע"ה ע"א, ובמ"ד שמות רבה מ"ח ועוד אעפ"י שהי' כזד פה - מ"מ אין זה דומה לאלס לגמרי, ועוד למלך כמשה רבינו לא הי' תחליף ורעיא מהימנא נתמנה עפ"י ה' ממש].

ד

ש. ואשר שאל בחולה המאושפז צבי"ח והחולה פונה לרב הפוסק שלו שמכריע בדרך אחת, וצ"ח פונה לרב המוסד שפוסק בדרך אחרת כי"ד ינהגו, כגון חולה הנוטה למות שהרב של החולה פסק להמשיך בכל טיפול אפשרי גם במחיר

של סבל רב, ופוסק צ"ח פסק להימנע מהטיפולים בגלל סבלו והיסורים אין ינהגו.

ת. איני רוצה ליתן כללים בזה כי כל מקרה נידון לעלמו וחיי נפש תלויים בזה, ועיין מש"כ בעניי בשו"ת שצט הלוי ח"ו סי' קע"ט ממשמעות הפוסקים דמותר להאריך הגסיסה וכו"ז בזה אם הוא בגדר חיוב או בגדר מותר, מכ"מ גם אם נימא דהוא בגדר חיוב מ"מ כ"ז דוקא במקום דלא מתחזקים בזה יקורי החולה וסבלו דכה"ג ודאי לא לותה תורה בגוסס, ועיין מש"כ שם בשם תשובת בית יעקב ומה שנו"כ בזה, - וסוגיא דעלמא כמדומני דבגוסס עכ"פ חיובא ליכא, ומהאי דמרוזן פ"ח דיומא ושו"ע או"ח סי' שכ"ט משמע דלע"ג דע"י פקוח הגל יחי' חיי שעה עם יקורים איומים מכ"מ מואה איכא, ומטעם הכמוס אתי אין דעתי ליתן כללי הכרעה בזה. [מה שהוסיף כבוד השואל לשאל אם אפשר עפה"ת שהחולה יכפה להרופא לנהוג כפי דעת רבו, או שהרופא יכפה להחולה לנהוג כפי דעת רצ שלו והכרעה בזה היא כ"פ לחומרא ללד אחד וכו', הנה ברוב המקרים התורה פוסקת מה שרופא המומחה והנאמן קובע שהוא ספק פקו"ג וכדומה כמבואר בשו"ע בכמ"ק, ואם בכל זאת א"א להכריע דעת תורה המקובל בהלכה מכריע, אמנם כאמור אי אפשר ליתן בזה כללים בכל המקרים].

ה

ש. בענין בקור חולים במחלה מדבקה שנחלקו הפוסקים אם לבקרו או לא, וגם לשיטת המחייבים לבקרו מכ"מ הוליאחו חולה הטרעת עיין תשובת הרמ"א קוס"י כ' כהיום שאין לרעת מדבקה צביקור בעלמא ליד החולה אם נשתנה הדין, וכן במחלות מדבקות שידוע שאין מדבקים דרך אויר לבד האם יודו כולם שיש חיוב לבקר חולה כזה.

ת. לעג"ד צודאי סברא גדולה הוא כדעת המחמירים שלא לבקר, כי מש"כ רבינו הרמ"א בתשובה קוס"י כ' דאם כפטור במחלה מדבקה ממלות בקור חולים א"כ נתבטל כל מלות בקור חולים יע"ש עוד, הוכחה זו ל"ע רב חדא דהא אנו דנים על שכיחי הזיקא ולפעמים סכנה ואיזה נתינת טעם הוא דא"כ נתבטל, ועוד דמחלות מדבקים הם עכ"פ צממינו מיעוט נגד סתם מחלות, ועוד דהא אפשר לקיים מלות בקור חולים גם בהם ע"ד המבואר ביו"ד סי' של"ה ס"ח דנכנסין בבית החילון ושאלין ודורשין בו אם לריכיס לאיזה שרות, וגם בלי לקרב אליו בצורה שיכולה להזיק, ואם באמת אפשר להזהר ע"ד שכ' מעלת כבודו ואין חשש להתדבקות צודאי יש גם בזה מלות בקור חולים.

ו

ש. בענין שמירת הכריאות מציא מע"כ מתשובת אג"מ חו"מ ח"ב סי' ע"ז שההימנעות ממאכלים בלתי בריאים

מתי מבקרין החולה ואיזה חולים מבקרים וכיצד מתפללין עליו סי' שלה תמה

מע"ף ז' אומרים לו (יט) שיתן דעתו על ענייניו, אם הלוח או הפקיד אצל אחרים, או אחרים הלוח או הפקידו אצלו, ואל יפחד מפני זה מהמות.

מע"ף ח' אין מבקרין לא (כ) לחולי מעים ולא לחולי העין ולא (כא) לחולי הראש. וכן כל חולי (כב) דתקיף ליה עלמא וקשה ליה דיבורא אין מבקרין אותו בפניו, אלא נכנסין בבית החיצון ושואלין ודורשין בו אם צריכין לכבד ולרביץ לפניו, וכיוצא בו, ושומעין צערו ומבקשים עליו רחמים.

נשמת אברהם

שיש לברוח מן העיר כשדבר בעיר¹²⁴. ועיין בחידושי רע"ק¹²⁵ שכותב: בספר רבינו בחיי פ' קרח כתב בפסוק הבדלו מתוך העדה וז"ל: ומה שצריך לומר הבדלו והקב"ה יש בידו להמית ולהחיות ולא היה צריך הבדל אצלו שהרי יכול הוא להמית את הרבים ולהחיות אחד בתוכם וכמ"ש ז"ל ב' וג' מתכסים בטלית א' השנים מתים והאמצעי ניצל, וכענין שכתוב יפול מצדך אלף, אלא כדי שלא ידבק בהם האויר הרע שבמכת הדבר כענין האמור באשתו של לוט ותבט אשתו מאחוריו, או מטעם שאמרו חז"ל כשמת הדין מתוחה אינו מבחין בין צדיק לרשע וכו', עכ"ל.

וכן כותב הילקו"ש¹²⁶: תני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו מכאן כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיק לרשע וכו'. וכן בגמ'¹²⁷: תאני רב יוסף מאי דכתיב ואתם לא תצאו איש מפתח ביתו עד בוקר, כיון שניתן רשות למשחית אינו מבחין בין צדיקים לרשעים

(יט) שיתן דעתו. עיין בהגר"א¹¹⁴. נותב הציץ אליעזר¹¹⁵ שמדובר מיום ג' למחלתו, וכפי שכותבים החיי אדם¹¹⁶ והאהבת חסד¹¹⁷, אם לא שתכף עליו החולי מאד.

(כ) לחולי מעיים. משום כיסופא¹¹⁸. (כא) לחולי הראש. שהדיבור קשה להם¹¹⁹.

(כב) דתקיף ליה עלמא. מחלה מדבקת. נותב הרמ"א¹²⁰: והיה בטל כל דיני ביקור חולים, כי לא מציינו בשום מקום שחלקו בין חולי מתדבק לשאינו מתדבק, חוץ מלענין בעל ראתן דאסור לישב בצלו¹²¹. אך הגר"ח פלאגי כותב¹²² שאין חיוב על אדם להכניס את עצמו לסכנה כדי לקיים מצות ביקור חולים. כותב הספר חסידים¹²³: לפני עור לא תתן מכשול, שלא ירחץ אדם שהוא מוכה שחין עם יהודי אחר אלא א"כ יודיענו, שנאמר ואהבת לרעך כמוך, וכתיב לא תעמוד על זם רעך, עכ"ל.

אך לכאורה קשה שהרמ"א עצמו פוסק

ציונים והערות

114) ס"ק ט. 115) רמת רחל סי' טו. 116) כלל קנא סע' יא. 117) ח"ג פ"ג. 118) ש"ך ס"ק ו. 119) ש"ך ס"ק ז. 120) שו"ת, סי' יט ובדפוס ווארשא סי' כ, והובא גם בדעת תורה כאן. 121) כתובות עז' ב. 122) נשמת כל חי ח"ב חו"מ סי' מט. 123) סי' תרעג. 124) יו"ד סי' קטז סע' ה. 125) שם. 126) פ' בא רמז רז ד"ה תני רב יוסף. 127) ב"ק ס' ע"א.

בתוך חולי לבא.

זוגיא דעלמא , עכ"ל של

ג"ד שמותה אין זה אומר דים. להתפלל לוי בהסכמתו מאידך להרוג התורה ככל יו. וכבר כתב : ועוד יותר חולה מצטער זהלכה מצוה הר"ן בנדרים קים, מ"מ גם ומתפלל לדי הוא להתעסק השבת אפילו

ט(1) ס"ק ד

ומתוך שכוללו יותר¹¹³.

ז אברהם כרך עמ' רסג), סי' רס"ו שו"ס"ק ד

תמו מתי מבקרין החולה ואיזה חולים מבקרים וכיצד מתפללין עליו סי' שלה

מע"ף ז (כג) מבקרין חולי עובדי כוכבים, מפני דרכי שלום.

נשמת אברהם

וכו'. ואולי צריך להבדיל בין חולה יחידי וחולים רבים ומגפה בעיר.

וכ"כ הגרא"י וולדינברג זצ"ל¹²⁸ והוסיף: שכל זה באדם פשוט, אך רופא (וכן כל מי) שצריך לטפל בחולה כזה מותר לו לסכן את עצמו ועוד למצוה רבה תחשב לו.

אך צלע"ג למה אין רופא, אחות או כל מי שמטפל בחולה שיש בו סכנה מחויב לטפל בחולה כזה (כמובן אחרי נקיטת כל האמצעים להגן על עצמו מלהידבק מהחולה) כשהוא מופיע אצלו במרפאה או בית החולים? לכאורה מי ביקש מהם להיות רופא או אחות וכו' אלא הם נכנסו לתפקיד זה ביודעין שיש חולים עם מחלות מידבקות ולמה לא התחייבו מכבר בכניסתם לתפקיד לטפל בכל חולה אם הוא חולה שיש בו סכנה או חשש סכנה - גם אלה עם מחלות מדבקות ואפילו אם יש קצת סיכון בדבר? והסכים אתי מו"ר הגרי"י נויבירט שליט"א והוסיף שאם יסרכו לטפל בו יעברו על לאו דלא תעמוד על דם רעך. אמנם אם הסיכון הוא גדול ואמיתי, אין על המטפל חיוב לסכן את עצמו אך יכול לעשות זאת אם רצונו בכך.

והנה כותב השו"ת שבט הלוי¹²⁹: בענין חובת הרופא, האם יש חובה לרופא לטפל בחולה עם מחלה מדבקות

מסוכנת, ובעיקר בזמן מגיפה, או שהעצה לברוח מן העיר כשיש דבר כמבואר ב"ק סי' ע"ב. תשובה: פשוטם של דברים שאסור לרופאים שיכולים להועיל לחולים לברוח לסלק מתפקידם רק ישמרו עצמם ככל האפשר שלא להתדבק כתקנת הרפואה בעתים הללו, וראיה לי מתקנת רבינו הגרעק"א זי"ע בשעת מגיפת הכולירע בעיר פוזן שכ' שאנשים שיכולים לשמש החולים האלה יחיו באופן קבוע בחדר הלאצארעט, וכ' שם שהוא שכר האנשים האלה, וכן כ' שם שיקראו מיד לרופא יע"ש ונדפס באיגרת מרן הגרעק"א בס' אגרות סופרים מכתב ל', [ואינו משמע לי שידבר דוקא מאנשים אשר לא מבני ישראל המתן, עכ"ל.

(כג) מבקרין חולי עכו"ם. כותב הש"ך¹³⁰: משמע אפילו חולי עכו"ם לחרוד. ועיין בסי' קנא סע' יב ובש"ך ס"ק טז והגר"א שם. וכותב השו"ת יחזו דעת¹³¹ שמותר להתפלל על עכו"ם חולה שיחיה ויחזור למוטב וכ"ש שמותר לגן להתפלל לרפואת אביו, כיון שהוא הביאו לחיי העולם הזה ועל ידי כך זכה להכנס תחת כנפי השכינה ולחיי הנצח, עכ"ל. וראה מה שכתבתי לעיל סי' רמא ס"ק ב (עמ' רעז) וחאהע"ז סי' כב ס"ק יא (עמ' רכא).

ציונים והערות

(128) שו"ת ציץ אליעזר ח"ט סי' יז פ"ה. (129) ח"ח סי' רנא אות ז. (130) ס"ק ח. (131) ח"ז סי' ט

מע"ף י בו

(כד) אי לעיל בסי' (ה). כותב דפריצות כ דברים כאי של איש גדו דבחולי מעי להיות לו ונמצא שין חולנית כזו בגופה תמיו צריך להקיב לאיש בכל להתקשות כותב¹³³ ב שהיא חול עליה בע"כ, וכו', דכיון ה היא שתנצל והדרישה ה דמדאיתמר דלא שייך אי איכא גילוי חששא דיצר כותב הב מעיים, אבי ולהשכיבה לשמשה, וה

(132) ס"ק ה. התורה לבטל, א אחריתי היא שנ

84

סימן סד - חולה שהדניק אחרים במחלה מדבקת

וביור שלא הרי מחלה מדבקת הגורמת למיתה כמחלה שהיא אך פגיעה לזמן עד שהקב"ה שולח לחולה תרופה למכתו, ועיקרה צער ושבת.

ד. כתב ברישומות שיעורים (ה"ד סולובייצקי, מסכת בבא מציעא ל ע"ג): "לפניו נדאו לבאר דברי הגמ' בסוגיין 'אמר מר ילכו זה ביקור חולים היינו גמלות חסדים לא נזכרה אלא לכן גילו דאמר מר בן גילו נוטל אחת משישים בחלי ואפילו הכי בעי למיזל לגביה', דהגמ' קא פירין מדוע איצטירין מצוה מסוימות מדרבנן דבבוק חולים דהרי היא בכלל המצוה הכללית מה"ד דגמילות חסדים (ממצות ואהבת ליער כמח או משום והלכת בדיכיו), ומשני דקמ"ל דחייב בבבוק חולים אפילו בן גילו דהיינו אף על פי דבבן גילו יש חשש סכנה למבקר - משום שנוטל א' משישים בחלי ואפ"ה חייב הוא למיזל לגביה ולבקר. ומבואר בגמ' דאי בבוק חולים היי רק מצוה כללית דגמילות חסד איז לא היה מחוייב לסכן את עצמו ולבקר את החולה, אבל מאחר דהוי מצוה מיוחדת ומסוימת דבבוק חולים חכמים הטילו עליו חיוב בבוק חולים אפילו בגוונא שיש מקצת סכנה למבקר את החולה".

המחלה מתרבה בעיר יש לגזור תענית".

ג. כמ"כ יש לחלק בין סוגי המחלות המדבקות כאמור בערוך השולחן (א"ח סי' תקעו ס"ג): "כתבו בגדולים דכשאבבעויות שקורין פק"ץ פורחים בתעניות ומתים יש לגזור תענית וכל אחד מחייב להרחיק מן העיר בניו ובנותיו הקטנים ואם לא עשה כן ה"ז מתחייב בנפשו [מג"א סק"ג בשם הש"ח] ובגמ' איתא דבר בעיר כנס רגלין [ב"ק ס"ג] אך האבבעויות היי מחלה מדבקת ולכן החוב להרחיק מן העיר ועכשיו אין זה מצוי כי זה כק"ץ שנים המציאו הופאים להעמיד לכל קטן לקטנה בני שנה או יותר ק"י פאק"ץ וע"ץ נמלטים ממחלה זו כידוע ועכשיו שכתי בילדים מחלה שקורין דיפטערי"ט והוא מין אסכרה שמתחיל הגרון ונ"ל שאם הלילה המחלה מתרבה בעיר יש לגזור תענית".

2. והמשיך הגר"ד סולביצ'יק שם: "יודוע המעשה שאירע בבירוק בעת שהיה מגפת החולייע שמוך הגר"ח זצ"ל התעסק בעצמו ובגופו בטיפול החולים, ואמר הגר"ח זצ"ל דמהגמ' הניל מוכח שיש חיוב לספל בחולים אפילו במקום שיש חשש סכנה שיתדבק המטפל במחלה. אולם הגר"ח זצ"ל אמר דיש לחלק בין היכא דיש ודאי סכנה להיכא דיש רק חשש סכנה להציל את הבירו שבודאי סכנה אין דוחין נפש בני ואינו חייב להכניס עצמו לזכאי סכנה להציל את הבירו שבודאי סכנה, אמנם במקום שיש רק חשש וספק סכנה י"ל דמחוייב להכניס את עצמו לספק סכנה כדי לחצול את הבירו הנמצא בודאי סכנה וכדברי הירושלמי שמונא בכ"מ (פ"א מהל' דרצח ושמיירת נמש הי"ד)".

וכ"כ בשו"ת מאמר מרדכי (כרך ג י"ד סי' כא): "וכתב בשו"ת הרמ"א (סי' כ') שרופא חייב לבקר

חבל

נחלתו

ה. בס' א"ל מתחיל בדיומי מלתא את הנכנס לבית חברו ומדביקו במחלה - לגרמא, דשמא לא יגרום למחלת חברו. וממשיך ומדמה זאת למניח סם למות לפני בהמת חברו. ודוחה (בלא טעמא), ומחליט ששכנית חולה במחלה מדבקת לבית חברו היא תולדת אש, ואשו משום חיצוי וחייב בהמישה דברים ומחזק דבריו שבוולה הנכנס כוח אחר מעורב בו של רוח, ואב נזקין אש אינו צריך להיות קנינו, אלא מוטל עליו לשמור על רוח פיו שלא יזיק. ומדמה זאת לאמור בהל' שכנים להרחקת גורן ובית הכסא ומלאכה המזוקה שאם לא הרחיק כראוי משלם. ועוד מוכיח שבאבות נזקין אש ובור אפילו לא ברי היקא חייב בהמישה תשלומים. והאריך בראיותיו כי ה' הטובה עליו.

1. לענ"ד, דבר היוצא מגופו של מזיק לא ניתן להחשיבו כתולדת אש. שאם הוא יוצא בכח ראשון הוא אדם המזיק, ואם בכח שני הוא גרמא או אב נזקין בור. אין אפשרות לומר שהיוצא מגופו יהא היצוי בכח שני, בניגוד לאש שכח אחר מעורב בה, ועל כן לא ניתן לשייך את היוצא מאפו ומפיו להיות אשו משום חיצוי.

כך כתב הרמב"ם (הל' חובל ומזיק פ"ו ה"ו): "אחד המזיק בידו, או שזרק אבן או ידה חץ והזיק בו, או שפטר מים על חברו או חלה שיש לו מחלה מדבקת יובטח בה" שיעיל אותו מאותה המחלה. אמנם נראה שלאדם רגיל אין חיוב, ואפשר שאף אסור לבקר חולה במחלה מדבקת, ורק רופא מחוייב, ופשוט שאף לרופא להשתדל בדרכי ההזיות הנהוגים, וכמו לקבל זריקות חיסון וכל כיו"ב, והקב"ה ירחם". ולא הובר ל מה האיטור בביקור חולה במחלה מדבקת והלא יש כאן עשה של ביקור חולים וגמ"ח בגופו כנוד עשה של 'ועשמתם לפנותיהם' וצ"ע.

דמי שבת. וכתב הגר"י זילברשטיין שם: "והנה אמרין בגמרא בבא קמא דף נו ע"ב המעמיד בהמת חברו על קמת חברו חייב, והדביק אנשים, האם חייב לשלם להם